

Ondermijningsrisico's in de Gelderse sport in beeld

Verkenkend onderzoek als opstap naar een
provinciale aanpak

Paul Duijvestijn & Nynke Piepers

m.m.v. Emma Poelman, Paul van Egmond, Oberon Nauta en Ronald Nijboer

Contactgegevens

18 december 2020

Paul Duijvestijn

pduijvestijn@dsp-groep.nl

020 6257537

Nynke Piepers

npiepers@dsp-groep.nl

020 6257537

De Gelderse samenleving wordt in toenemende mate geconfronteerd met ondermijning: criminele activiteiten waarbij legale structuren worden misbruikt en waardoor de fundamenteën van de samenleving worden aangetast. Ook de sportsector is vatbaar voor criminele inmenging: van sponsoring van sportverenigingen met vermoedelijk crimineel geld en matchfixing tot drugshandel. Dat heeft ertoe geleid dat ondermijning in de sport expliciet als thema is opgenomen in het provinciale coalitieakkoord 'Samen voor Gelderland' (2019-2023). Als eerste stap heeft DSP-groep in de tweede helft van 2020 een verkennend onderzoek uitgevoerd naar de signalen van criminele inmenging binnen de Gelderse sportsector en de risico's die daaraan verbonden zijn. Daartoe zijn interviews gehouden met tal van ketenpartners in de sport- en veiligheidssector, is documentenanalyse uitgevoerd en is een webenquête uitgezet onder sportverenigingen, sporters en professionals. Daarnaast zijn in vier gemeenten werksessies gehouden om een eerste stap te zetten richting een integrale lokale aanpak om ondermijningsrisico's tegen te gaan en te voorkomen.

Inhoud

1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding en doel	4
1.2	Vraagstelling	4
1.3	Opzet van het onderzoek: 4 samenhangende stappen	5
1.4	Leeswijzer	6
2	Ondermijning in de sport: afbakening, verschijningsvormen en omvang	7
2.1	De begrippen ondermijning en criminele inmenging	7
2.2	Wat verstaan respondenten eronder?	7
2.3	Omvang van het probleem	10
3	Signalen en risicofactoren	15
3.1	Signalen van criminele inmenging in de sport	15
3.2	Risicofactoren	18
4	Huidige (beleidsmatige) aandacht voor criminele inmenging in de Gelderse sport	21
4.1	Een onderbelicht thema	21
4.2	Behandeling van signalen	24
5	Aangrijpingspunten voor een Gelderse aanpak van ondermijning in de sport	25
5.1	Vergroten van kennis, bewustwording en awareness	25
5.2	Voorkomen is beter dan genezen: inzet op preventie	27
5.3	Bieden van handelingsperspectief: actief ophalen en opvolgen van signalen	30
5.4	Versterken van lokale samenwerking, coördinatie en regie	30
6	Conclusies en advies voor vervolg	33
6.1	Samenvatting en conclusies	33
6.2	Hoe nu verder?	36
	Bijlage 1 – Betrokken partijen	38

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

De Gelderse samenleving wordt in toenemende mate geconfronteerd met ondermijnende criminaliteit: criminele activiteiten waarbij legale structuren worden misbruikt en waardoor de fundamenteën van de samenleving worden aangetast. Ook de sportsector is vatbaar voor criminele inmenging. Zo komt uit het *Rode draden beeld* van het Regionaal Informatie en Expertise Centrum Oost-Nederland¹ naar voren dat er in Gelderland signalen bekend zijn van het sponsoren van sportverenigingen met vermoedelijk crimineel geld. Daarnaast baren verontrustende berichten in de media over matchfixing en fraude in de sport de provincie Gelderland zorgen. Dat heeft ertoe geleid dat ondermijning in de sport expliciet als thema is opgenomen in het provinciale coalitieakkoord 'Samen voor Gelderland' (2019-2023). Voorliggende rapportage, dat verslag doet van een verkennend onderzoek dat DSP-groep in de tweede helft van 2020 heeft uitgevoerd in Gelderland, vormt hierin een eerste stap. Het doel van het onderzoek luidt als volgt:

“De ondermijningsrisico’s op het gebied van sport voor zowel de Gelderse sportsector als de provincie Gelderland in kaart brengen, teneinde een advies op te stellen over de rol die de provincie Gelderland hierin op zich kan nemen.”

1.2 Vraagstelling

De centrale onderzoeksvraag luidt:

Waar liggen de belangrijkste ondermijningsrisico’s in de Gelderse sportsector en welke rol kan de provincie op zich nemen om die risico’s tegen te gaan?

De onderliggende *deelvragen* zijn:

- 1 Welke verschijningsvormen van ondermijning komen voor in de sport?
- 2 Wat zijn de belangrijkste ondermijningsrisico’s in de Gelderse sportsector?
- 3 Wat zijn de belangrijkste signalen die (kunnen) wijzen op criminele inmenging in de sport?
- 4 Wat voor gevolgen heeft de crisis(situatie) die is ontstaan door het coronavirus op de ondermijningsrisico’s in de sportsector?
- 5 Welke belanghebbende partijen zijn betrokken bij of kunnen een rol spelen in de aanpak van ondermijning in de Gelderse sportsector?
- 6 Wat zijn – per partij – de mogelijkheden om de benoemde ondermijningsrisico’s tegen te gaan en zich te wapenen tegen criminele invloeden?
- 7 Welke mogelijkheden heeft de provincie om partijen te ondersteunen in het vergroten van weerbaarheid en het tegengaan van criminele inmenging in de Gelderse sportsector?

¹ Het Rode draden beeld (januari 2020) is opgesteld door het Regionaal Informatie en Expertise Centrum Oost-Nederland (RIEC ON). Hierin worden de meest voorkomende vormen van ondermijning in Gelderland besproken.

1.3 Opzet van het onderzoek: 4 samenhangende stappen

Stap 1 Inventarisatie, afbakening en focusbepaling

Om een eerste breed beeld te krijgen van verschijningsvormen, signalen en risico's van criminele inmenging in de Gelderse sport hebben we gesprekken gevoerd met circa 25 stakeholders uit de sport- en veiligheidshoek (zie bijlage 1) en een beknopte documenten- en media-analyse uitgevoerd. Deze fase had als doel om de definitie van criminele inmenging en de daar onder vallende categorieën aan te scherpen, een eerste indruk te krijgen van wat over dit thema bekend is in Gelderland en te verhelderen waarop de focus in Gelderland moet liggen.

Stap 2 Webenquête ter verbreding

Stap 1 geeft een eerste kwalitatief beeld van criminele inmenging in de Gelderse sport. Deze tweede stap is bedoeld om te toetsen of dat beeld breder wordt herkend. Door middel van een digitale enquête hebben we sportverenigingen, sporters en professionals in de sport- en veiligheidshoek bevraagd. Hebben zij ooit te maken gehad met ondermijning in de sport? Om welke vormen van criminele inmenging ging het? En wat denken zij nodig te hebben om het te voorkomen of tegen te gaan? Een bijkomend doel van de enquête is het creëren van bewustwording voor het thema.

De enquête is uitgezet via de kanalen van de contactpersonen uit stap 1. Zo heeft de Provincie Gelderland een oproep verstuurd naar de gemeentelijke contactpersonen in haar netwerk. Daarnaast hebben de Gelderse Sport Federatie en Topsport Gelderland verschillende berichten geplaatst in hun nieuwsbrief en via hun sociale media kanalen. Zij bereiken via die weg meer dan duizend sportverenigingen en sporters, waarbij echter moet worden aangetekend dat niet alle ontvangers de passage over de webenquête ook daadwerkelijk zullen hebben gezien; bekend is dat ontvangers van nieuwsbrieven en social media berichten deze geregeld ook negeren of (al dan niet gedeeltelijk) ongezien deleten.

Uiteindelijk is een respons behaald van 63 ingevulde vragenlijsten. De enquête is ingevuld door sporters (19%), bestuurders van een sportvereniging (6%), vrijwilligers en/of trainers van een sportverenigingen (13%), (betaald) medewerkers van een sportvereniging (2%), beleidsmedewerkers van een gemeente (81%), beleidsmedewerkers van een organisatie (2%), verenigingsondersteuners (4%), buurtsportcoach of combinatiefunctionaris (2%) en overig (2%).²

Bedacht moet worden dat het hier mogelijk om een *selectieve respons* gaat: het kan goed zijn dat vooral mensen die wat met het onderwerp hebben of ermee te maken hebben (gehad), de moeite hebben genomen om de vragenlijst in te vullen. Vanwege de relatief bescheiden én vermoedelijk selectieve respons moeten de enquêteresultaten met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. We gebruiken ze vooral ter ondersteuning en aanvulling van de resultaten uit stap 1.

² De percentages tellen niet op tot 100%, omdat respondenten in meerdere categorieën kunnen vallen.

Stap 3 Verdiepende lokale werksessies

Als derde stap hebben we vier verdiepende lokale werksessies gehouden, bedoeld om met verschillende lokale betrokkenen het thema scherper in beeld te krijgen en met elkaar te bepalen welke stappen gezet kunnen of moeten worden om criminele inmenging in de sport aan te pakken en/of te voorkomen. De deelnemersgroep verschilde van sessie tot sessie en was afhankelijk van de lokale situatie en mate van betrokkenheid en interesse van de verschillende mensen en partijen. In alle gevallen ging het om een mix van vijf tot tien sport- en veiligheidsbetrokkenen.³

In totaal zijn acht gemeenten benaderd met het verzoek om een dergelijke lokale werksessie te faciliteren. Vier daarvan haakten af omdat zij aangaven er geen tijd dan wel capaciteit voor te hebben.

Stap 4 Reflectiesessie en analyse

De verzamelde data uit stap 1 tot en met 3 hebben we in deze laatste stap geanalyseerd. De belangrijkste bevindingen zijn vervolgens voorgelegd aan en verdiept met een groep van tien betrokkenen/partijen uit de (Gelderse) sport- en veiligheidssector. Het ging hier om respondenten uit stap 1. Samen met hen hebben we de contouren verkend voor de toekomstige aanpak van criminele inmenging in de Gelderse sport. Daarmee is een eerste stap gezet in de adressering van en het draagvlak voor die aanpak, zoals vastgelegd in deze eindrapportage.

1.4 Leeswijzer

Na dit inleidende hoofdstuk gaat hoofdstuk 2 in op de vraag wat betrokkenen onder ondermijning c.q. criminele inmenging in de sport verstaan en hoe vaak dit – voor zover bekend – voorkomt.

In hoofdstuk 3 komen signalen en risicofactoren aan bod. Waar moet je op letten en in hoeverre zien betrokkenen dit terug in de Gelderse sport?

In hoofdstuk 4 zetten we vervolgens uiteen hoeveel (beleidsmatige) aandacht er is voor het thema bij partijen in de Gelderse sport- en veiligheidssector. Staat ondermijning in de sport op hun agenda's? Zijn zij ermee bezig?

Hoofdstuk 5 staat in het teken van preventie en aanpak van criminele inmenging in de Gelderse sport: wat valt er aan ondermijning in de sport te doen? Welke mogelijkheden worden gezien en welke behoeften leven er? Wat voor maatregelen kunnen of moeten worden doorgevoerd volgens de diverse betrokkenen? In aansluiting op deze inventarisatie volgen tot slot in hoofdstuk 6 de conclusies en aanbevelingen. We geven hier samenvattend antwoord op de onderzoeksvragen en adviseren over de stappen die in Gelderland gezet kunnen worden als vervolg op dit onderzoek.

³ Vanuit de sporthoek gaat het o.a. om: de gemeentelijke beleidsmedewerker sport, sportverenigingen, buurtsportcoaches en verenigingsondersteuners. Vanuit de veiligheidshoek gaat het o.a. om: de gemeentelijke beleidsmedewerker OOV, politie (beleidsmatig/operationeel niveau), wijkagenten, het RIEC en de burgemeester.

2 Ondermijning in de sport: afbakening, verschijningsvormen en omvang

“Criminele inmenging gaat over foute sponsors, maar ook over drugshandel en matchfixing. Dat is heel wat anders. Je moet niet alles op één hoop gooien. Het is belangrijk om steeds uit te spreken waar je het over hebt.” (respondent uit veiligheidssector)

2.1 De begrippen ondermijning en criminele inmenging

Het Wetboek van Strafrecht kent geen definitie van ondermijning en criminele inmenging. Het zijn op zichzelf ook geen strafbare feiten. Essen (2020)⁴ omschrijft ondermijning als een containerbegrip, gericht op (het effect van) de verwevenheid van de boven- en onderwereld. Het gaat om de vraag ‘op welke wijzen [...] de onderwereld invloed [probeert] te verkrijgen op de bovenwereld en hoe dit, al dan niet opzettelijk, door de bovenwereld [wordt] gefaciliteerd’. Criminele inmenging betreft de strategieën en werkwijzen van criminelen om bij reguliere bedrijven criminele activiteiten te verwezenlijken. Essen maakt onderscheidt tussen drie vormen van criminele inmenging:

- 🕒 **Criminele afname** zijn succesvolle pogingen van criminelen om producten en/of dienstverlening van reguliere bedrijven af te nemen. Het gaat hierbij om het handel drijven tussen bedrijven en criminelen, al dan niet met die intentie. Denk bijvoorbeeld aan het verkopen van auto’s aan criminelen. Een bedrijf of de vereniging hoeft zich hier niet bewust van te zijn, maar kan wel nadelige gevolgen ervaren als het bekend wordt, bijvoorbeeld in de vorm van imagoschade.
- 🕒 **Misbruik** is het gebruiken van bedrijfsprocessen door criminelen om een criminele activiteit te verwezenlijken. Dit kan door het bewust openstellen van een bedrijf of vereniging voor die misbruik, maar kan ook ongezien gebeuren. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van een opslagruimte bij een vereniging om drugs in op te slaan.
- 🕒 **Infiltratie** betreft het verschaffen van een positie aan criminelen binnen een bedrijf of vereniging. Vanuit die positie kan de crimineel criminele activiteiten verwezenlijken.

In het kader van dit onderzoek zijn vooral de vormen misbruik en infiltratie van belang.

2.2 Wat verstaan respondenten eronder?

In de interviews met professionals in de Gelderse sport- en veiligheidssector komen uiteenlopende verschijningsvormen van criminele inmenging en ondermijning in de sport aan bod. In de eerste plaats roept het de associatie op van mensen met een criminele achtergrond die met een crimineel motief bij een

⁴ Essen, E. (2020). De faciliterende rol van bedrijven bij criminele activiteiten: drie typen van criminele inmenging (Doctoral dissertation, Hogeschool van Amsterdam).

sportvereniging betrokken raken. Bijvoorbeeld mensen die de club gebruiken voor het verhandelen van drugs, het rekruteren van runners, het beramen van criminele plannen of het grootschalig witwassen van zwart geld.

Ten tweede wordt gedacht aan mensen met criminele antecedenten die zonder expliciet crimineel motief bij de club betrokken raken. Of zoals Bruinsma, Stevens, Cremers en Spapens (2020)⁵ beschrijven: *'De criminele sponsor kan er bijvoorbeeld slechts op uit zijn om zijn publieke imago op te poetsen door op te treden als gulle geveer, zonder het clubbeleid verder te willen beïnvloeden'*. Aan het creëren van *goodwill* kunnen volgens respondenten twee motieven ten grondslag liggen. In de eerste plaats kunnen criminelen het zien als een manier om maatschappelijke *goodwill* te creëren. In de tweede plaats kan die *goodwill* worden gebruikt om minder op te vallen. Het creëren van een imago van de grote maatschappelijk betrokken weldoener kan een strategische zet zijn om onder de radar te blijven en ondertussen criminele activiteiten te verwezenlijken. Zeker in kleinere, hechte gemeenten, met een hoog ons-kent-ons gehalte kan dit volgens respondenten voorkomen.

Tenslotte noemen de respondenten nog een derde categorie van criminele inmenging in de sport, van een geheel andere orde. Het gaat hierbij om mensen zonder criminele of dubieuze achtergrond, die op een club handelingen verrichten die (eigenlijk) niet door de beugel kunnen en in die zin als 'illegaal' te betitelen zijn. Denk bijvoorbeeld aan de lokale ondernemer die de shirts en uitjes van het eerste elftal zwart vergoedt of spelers onder tafel betaalt. Deze vorm van criminele inmenging in de sport komt naar indruk van de respondenten veel vaker voor, omdat het in veel kringen min of meer wordt geaccepteerd.

Aldus ontstaat een assenstelsel met 2 variabelen:

- 1 Mate waarin betrokkenen criminele antecedenten hebben.
- 2 Mate waarin handelingen en activiteiten als crimineel dan wel illegaal zijn aan te merken.

In schema 2.1 zetten we de verschillende varianten en verschijningsvormen van criminele inmenging in de sport, zoals genoemd door respondenten, in dit assenstelsel op een rij.

⁵ Bruinsma, M. Y., Stevens, V., Cremers, R., & Spapens, A. (2020). Criminele inmenging bij amateursportverenigingen: Aard, omvang en handelingsperspectief.

Schema 2.1 Verschijningsvormen van criminele inmenging in de sport

	Criminele/illegale handelingen	Niet-criminele/illegale handelingen
Mensen met criminele/dubieuze achtergrond	<ul style="list-style-type: none"> • Witwassen (betalen van spelers, uitjes, feesten, tenues met zwart geld); sociaal witwassen • Rekruteren van mensen voor criminele activiteiten, zoals drugskoeriers • De sportclub of sportschool als ontmoetingsclub voor criminele personen • Drugs dealen op de club • Drugsopslag in de verenigingsaccommodatie • Matchfixing omwille van financieel gewin • Verhandelen van doping 	<ul style="list-style-type: none"> • Actieve inzet voor de club als bestuurslid, trainer of vrijwilliger (creëren maatschappelijke goodwill, aanzien) • (Op papier) wit sponsoren.
Mensen zonder criminele/dubieuze achtergrond	<ul style="list-style-type: none"> • Enveloppencultuur: spelers 'onder de tafel' betalen door succesvolle lokale ondernemer • Zwart betalen van uitjes, tenues, reclameborden enz. 'door de bakker op de hoek' • Een wedstrijd '(ver)kopen' voor 'een blad bier' (of meer) na afloop om kampioenschap veilig te stellen of degradatie te ontlopen • Doping om prestaties te bevorderen (gebruik is juridisch niet strafbaar, verhandelen wel) 	n.v.t.

Merk op dat de grens tussen de kwadranten in bovenstaand schema niet zo strak zijn te trekken en ook dat er binnen de kwadranten grote verschillen in de zwaarte van illegale en criminele handelingen zijn.

*“Wat en wie crimineel is en wat en wie niet is een grijs gebied. Waar trek je de grens?”
(respondent uit sportsector)*

Een aantal professionals is van mening dat *“het wel om substantiële bedragen moet gaan. We moeten het niet gaan hebben over de bakker om de hoek die het uitje van het eerste zwart betaalt”*. Een ander deel benadrukt dat het min of meer oogluikend toestaan van kleine illegale handelingen door mensen zonder

dubieuze achtergrond (het kwadrant links onder) een voedingsbodem creëert voor 'het grotere werk'. Zij geven aan dat het dus belangrijk is om ook hier oog voor te hebben.

Voetbalclub OFC Oostzaan (Noord-Holland)

In 2016 wordt voorzitter van voetbalclub OFC en Stichting Topvoetbal Oostzaan gearresteerd na groot onderzoek van politie, justitie en FIOD naar witwassen en belastingfraude rond betalingen aan spelers. In het pand waar STO kantoor houdt worden dure horloges, 58 XTC pillen en 114 gram coke in beslag genomen. Pas in 2019 wordt de oud-voorzitter veroordeeld tot een jaar cel voor witwassen van tonnen. Tegen de club OFC staat geen maatregel op de stapel. Het doel is om de club te behouden, omdat de maatschappelijke rol groot is. 'We willen niet tegen maar met de club strijden, door ze weerbaarder te maken tegen criminele invloeden van buitenaf'. Ook het pand van STO wordt niet dichtgetimmerd. De burgemeester ziet het als een zaak van het openbaar ministerie. Vanuit de gemeente is er geen reden om het pand te sluiten. Chef Arno Leeuwen; "Mijn grote klacht is dat er geen beleid is waarin wij als overheid met de politie, gemeenten, de FIOD, de Belastingdienst en de KNVB structureel optreden. Iedereen heeft zijn bevoegdheden en interventies en gezamenlijk zouden we stevig kunnen staan, maar in de praktijk is het toch vaak ieder voor zich waardoor we niet effectief zijn."

Bron: Parool, 3 mei 2019 [Amateurvoetbalclubs blijven speelbal criminelen | Het Parool](#)

2.3 Omvang van het probleem

Landelijke cijfers

Bruinsma, Ceulen, Stevens en Spapens (2020)⁶ deden recent landelijk onderzoek naar criminele inmenging in de amateursport, waarbij zij ook keken naar de geografische spreiding van signalen. In een enquête onder sportverenigingen geven 23 clubs in de provincie Gelderland aan dat zij in de afgelopen twee jaar serieuze signalen hebben gehad van criminele inmenging. Alleen in de provincies Noord-Brabant (33x) en Zuid-Holland (25x) zijn er meer clubs die zeggen dat zij te maken hebben gehad met criminele inmenging.

⁶ Bruinsma, M. Y., Stevens, V., Cremers, R., & Spapens, A. (2020). Criminele inmenging bij amateursportverenigingen: Aard, omvang en handelingsperspectief.

Landelijke cijfers van criminele inmenging in de sport

- ③ Bruinsma, Ceulen en Spapens (2018)⁷ deden eerder een inventariserend onderzoek naar crimineel weldoenerschap in de sport. Door de geïnterviewde RIEC's en gemeenten werden 19 casussen genoemd van crimineel weldoenerschap in sportverenigingen. In zeventien gevallen ging het om sponsoring van een voetbalvereniging.
- ③ In 2019 werd eveneens door Bruinsma, Ceulen en Spapens een onderzoek gedaan onder 15 voetbalclubs in de provincies Noord-Brabant en Zeeland. Twaalf werkten uiteindelijk mee aan het onderzoek. Vijf clubs gaven aan te maken te hebben (gehad) met foute sponsors, zwarte betalingen aan spelers of anderszins (poging tot) criminele inmenging. Het ging volgens de onderzoekers om ca. 3% van alle 374 voetbalclubs in de provincies waar op dat moment sprake was van verdenkingen van criminele inmenging.
- ③ In 2019 werd door RTL-nieuws (RTL-nieuws, november 2019) ook een onderzoek gedaan naar de omvang van criminele inmenging bij amateurvoetbalclubs. 363 van de 1968 benaderde clubs gaven reactie. Bijna twintig procent gaf aan een of meer signalen te hebben gezien bij de eigen club die wezen op criminele inmenging.
- ③ Recent publiceerden Bruinsma, Ceulen, Stevens en Spapens (2020) een onderzoek in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport naar de aard en omvang van criminele inmenging in de amateursport. Van de tien RIEC's in Nederland gaven negen aan te maken te hebben gehad met criminele inmenging in de amateursport. Zeven hadden recente voorbeelden, vier hadden voorbeelden uit het verleden. Het ging in totaal om signalen bij 44 amateursportverenigingen. In de meerderheid van de gevallen hadden die signalen betrekking op voetbal (91%) en daarnaast werden voorbeelden genoemd bij een ijshockeyclub, honkbalvereniging, paardensport en vechtsportvereniging. Ook onder sportverenigingen zelf werd door de onderzoekers een enquête uitgezet. Bijna 3% van de 491 deelnemende sportverenigingen gaf aan te denken dat criminele inmenging voorkomt op basis van concrete voorbeelden, 3% denkt dat het voorkomt op basis van vermoedens en bijna 1,5 % bevestigde in de afgelopen twee jaar zich zorgen te hebben gemaakt over criminele connecties van betrokkenen bij de club, zoals vrijwilligers, leden of sponsors. Nog eens 172 bestuurders van amateurvoetbalclubs (vallend onder 11 sportbonden) gaven aan signalen te herkennen van criminele inmenging. Het ging wederom vooral om voetbal. Verder werden tennis, zaalvoetbal, paardensport, basketbal en handbal genoemd.

Nuancering bij incidentiecijfers van criminele inmenging in de sport

We maken twee belangrijke kanttekeningen bij bovenstaande cijfers. In de eerste plaats zeggen incidentiecijfers over criminele inmenging in de sport niet zoveel als je ze niet koppelt aan de specifieke verschijningsvormen. Want het zwart betalen van het eindejaarsuitje van het eerste elftal is van een geheel andere orde dan bijvoorbeeld het rekruteren van drugsrunners vanuit het clubhuis. Dat is appels met peren vergelijken.

⁷ Bruinsma, M. Y., Ceulen, R., & Spapens, A. Ondernijning door criminele 'weldoeners': Bruinsma, M. Y., Ceulen, R., & Spapens, A. (2019). Ook criminelen houden van voetbal: Criminele sponsors van het amateurvoetbal in Brabant en Zeeland; RTL Nieuws. (2019, 7 november). 70 voetbalclubs zien signalen van criminaliteit op de vereniging [Persbericht]. <https://www.rtlnieuws.nl/onderzoek/artikel/4905981/voetbalclubs-criminelen-amateurs-ondernijning-enquete>; Bruinsma, M. Y., Stevens, V., Cremers, R., & Spapens, A. (2020). Criminele inmenging bij amateursportverenigingen: Aard, omvang en handelingsperspectief.

Ten tweede laat criminele inmenging in de sport zich niet of nauwelijks bewijzen. Het blijft doorgaans bij vermoedens. In slechts zeer beperkte gevallen hebben signalen uiteindelijk geleid tot nader onderzoek, maar dit resulteert zelden in strafrechtelijke vervolgingen.

“Opsporingsonderzoeken naar financieel-economische criminaliteit nemen veel tijd en capaciteit in beslag. Een moordzaak is makkelijker oplosbaar dan het bewijzen van criminele activiteiten in de sport.” (respondent uit veiligheidssector)

Bovenstaande maakt het, kortom, op dit moment niet mogelijk om echt een goede schatting te maken van de omvang van het probleem. In deze fase moeten we het daarom vooral doen met indrukken van betrokkenen.

De situatie in Gelderland

In de interviews en werksessies met professionals uit de (Gelderse) sport- en veiligheidssector komt het beeld naar voren dat infiltratie van en misbruik door criminelen binnen (Gelderse) sportverenigingen (“*het zwaardere werk*”: het kwadrant linksboven in schema 2.1) naar verwachting niet vaak voorkomt. Het gaat hier echt om uitzonderingen, die als ze aan de hand zijn wel veel impact (kunnen) hebben.

Daarentegen komen criminele/illegale handelingen door mensen zonder dubieuze achtergrond (het kwadrant linksonder in schema 2.1) naar indruk van onze respondenten veel vaker voor (het kwadrant linksonder in schema 2.1). Vanuit hun eigen sportpraktijk weten velen voorbeelden te noemen van het zwart betalen van eerste elftal spelers, sponsorkleding, verbouwingen aan het clubhuis, grote feesten en (buitenlandse) uitjes. In het amateurvoetbal en vermoedelijk ook in verschillende andere sporten worden dat soort handelingen volgens de meeste respondenten in veel kringen min of meer geaccepteerd. De interpretatie van dit soort handelingen is zoals gezegd verschillend:

“Zolang het om bescheiden bedragen gaat moet je hier niet al te moeilijk over doen. Dit soort dingen kan sportclubs, toch maatschappelijke organisaties, helpen om net wat extra’s te kunnen doen.” (respondent uit sportsector)

“Je moet hier een strakke lijn in trekken, want anders gaat het van kwaad tot erger. De boodschap moet zijn: je betaalt niet zwart en neemt geen cash betalingen aan. Want anders is het einde zoek, want waar ligt dan de grens?” (respondent uit sportsector)

Voetbal wordt veruit het vaakst genoemd als we vragen naar voorbeelden of vermoedens van illegale handelingen (meer specifiek: zwarte betalingen). Deels wordt in dit verband gewezen op het feit dat voetbal nu eenmaal de grootste / meest beoefende sport is, deels ook zou voetbal volgens verschillende betrokkenen een cultuur kennen waarin genoemde voorbeelden van zwart betalen vaak oogluikend

worden toegestaan. Tegelijkertijd wordt ook aangegeven dat het goed mogelijk is dat dit ook in andere sporten plaatsvindt, maar dat daar minder zicht op is. Incidenteel wordt in de gesprekken gewezen op tennis, vechtsport, hockey, basketbal, volleybal en paardensport. Die laatste sport wordt, naast voetbal, tevens in een recent intern onderzoek van het RIEC Oost-Nederland⁸ als kwetsbaar aangemerkt.

Uitgelicht: paardensport

- ③ De paardensport is na het voetbal de sport met de hoogste economische waarde. Naar schatting gaat er 1,5 – 2 miljard euro per jaar in om (bron: https://www.knhs.nl/media/11389/nederland-paardenland_web-v2.pdf). Dat maakt de sport een belangrijke economische motor van ons land.
- ③ Vanuit de interviews afgenomen in de eerste fase werd de paardensport een aantal keer benoemd als potentieel aantrekkelijke branche voor criminelen. De sport is populair in de provincie, heeft een nationaal hippisch centrum in Ermelo waar vaak grote hippische evenementen plaatsvinden en behoort tot één van de zes kernsporten van de provincie Gelderland. Reden voor ons om in het onderzoek dieper op deze sport in te zoomen. We spraken over het thema ondermijning in de paardensport met de Hippische Bond, de hippische opleiding, een gemeente en twee betrokkenen in de veiligheidssector die ermee te maken hebben (gehad). Tevens voerden we ook hieromtrent een documenten- en media-analyse uit. Tenslotte hebben we een poging gedaan om een werksessie te organiseren in een gemeente waar veel hippische evenementen plaatsvinden, maar dit bleek niet haalbaar: de indruk ontstaat dat het onderwerp in deze gemeente geen prioriteit heeft of (nog) niet klaar is / ervoor open staat om hier informatie over te delen.
- ③ De paardensport is veel complexer georganiseerd dan andere sporten in Nederland, omdat het veel verder voert dan de sport alleen. Zo kent de sport twee bonden (Koninklijk Nederlandse Hippische Federatie en Nederlandse Draf- en Rensport), is er de FNRS (Federatie Nederlandse Ruitersportcentra; hier vallen 400 maneges en trainingsstallen onder), de KWPN (de producent van Olympische toppaarden, de FNHB (Federatie van Nederlandse Hippische Brancheorganisaties; hieronder vallen o.a. de VSN - verenigde bond sportpaarden Nederland - en de CEPOBA - Centrale Bond Paardenhandelaren) en controleert de NVWA of bedrijven met paarden zich houden aan de regels voor dierenwelzijn, diergezondheid en de gezondheid van mensen. Zij geven ook vergunningen af voor het vervoer van paarden naar het buitenland.
- ③ De betrokkenen die we spraken zijn het er allemaal over eens dat de paardensport een aantrekkelijke wereld is voor criminelen, omdat het een wereld is waar veel geld in omgaat, geldstromen schimmig zijn en nauwelijks worden gecontroleerd (zie ook hoofdstuk 3).
- ③ Elitepaarden moeten een eigen paspoort hebben, moeten op de verblijfplaats geregistreerd worden en zijn zodoende goed te volgen. Sinds Belastingdienst en grootbanken verplicht zijn om verdachte transacties te melden (bij FIU) is er via deze weg ook meer informatie beschikbaar. Zo zijn er door banken query's gedraaid die betrekking hebben op de paardensport en bleken er regelmatig verdachte transacties tussen te zitten. Dit onderzoek is nu nog in volle gang. Op welke schaal criminele handelingen in de paardensport plaatsvinden is echter onduidelijk.
- ③ In de gesprekken worden drie bekende casussen genoemd, waarvan één zich in Gelderland afspeelt:
 - Manege in Nijveeen blijkt grote cocaïnewaterij. Hier werd drugs geproduceerd vanuit dragersmateriaal. In Apeldoorn werd 120.000 kilo dragersmateriaal gevonden. Eerder werden drugslabs ontdekt in Vorstenbosch (NB), Eersel (NB) en Mill (NB).

⁸ Het betreft hier een intern onderzoek naar lokale ondermijningsbeelden in 76 gemeenten in de provincies Gelderland en Overijssel. De uitkomsten van dit onderzoek zijn vooralsnog niet openbaar gepubliceerd maar in een interview met ons gedeeld.

- Paardenhandelaar Salvador Torreguitart en rechterhand van drugsbaron Janus W worden verdacht van frauderen met prijzen van toppaarden en witwassen van vier miljoen euro. Torreguitart wordt in verband gebracht met andere voor justitie bekende namen.
- Oekraïens miljardair en Olympisch ruiter Oleksandr Onyshchenko, met stoeterij in België, maakt zich schuldig aan fraude, valsheid in geschriften en witwassen. In 2011 ontdekt een alerte douanier dat Onyshchenko zijn paarden voor grote bedragen exporteert om ze via een omweg voor veel minder terug te importeren naar Nederland. Onyshchenko koopt de zaak uiteindelijk voor 2,5 miljoen euro af.

De resultaten van de webenquête sluiten aan bij bovenstaand beeld. In de webenquête (N=63) geeft 40 procent van de respondenten aan 'wel eens' en 6 procent 'heel vaak' vermoedens te hebben van criminele activiteiten binnen de Gelderse sport of het gevoel te hebben dat er iets niet pluis is. In absolute zin kan aan deze percentages nauwelijks waarde worden gehecht. Zoals eerder gezegd is de kans op overschatting vanwege een *selectieve respons* immers groot: het is aannemelijk dat vooral sportverenigingen, sporters en professionals die wel eens te maken hebben gehad met (vermoedelijke) criminele inmenging, zich aangesproken voelen en de moeite nemen om de webenquête – die vooral via nieuwsbrieven en social media kanalen is verspreid – in te vullen. Ook de relatief geringe respons (N=63) is volgens verschillende geïnterviewden een gevolg van het feit dat het onderwerp voor veel mensen (te) ver van hun bed is.

Om wat voor soort criminele of illegale handelingen gaat het als men vermoedens heeft van criminele inmenging in de sport? In antwoord op die vraag komen drie categorieën bovendrijven. Doorgaans gaat het dan om de betrokkenheid van criminele personen in een club om goodwill te creëren, het zwart betalen door lokale ondernemers en het witwassen van zwart geld. Zie tabel 2.1.

Tabel 2.1 Verschijningsvormen van criminele inmenging in de Gelderse sport (N=25)

Wat vermoedde/vermoedt u dat er speelde/speelt?	
De betrokkenheid van criminele personen bij een club om goodwill te creëren en niet per se om iets illegaals te doen	60%
Het zwart betalen van spelers, uitjes, tenues, reclameborden door de lokale ondernemer	56%
Het witwassen van zwart geld binnen een club	52%
Het zwart betalen van spelers	8%
Het gebruik van een kantine/accommodatie voor criminele doeleinden	8%
De betrokkenheid van (bestuurs)leden en/of sponsors bij drugsgelateerde criminaliteit	8%
Het verhandelen van doping	8%
De sponsoring van criminele partijen/personen waarvan de herkomst van het geld niet duidelijk is of waarbij het om crimineel geld gaat	4%
Het manipuleren van een wedstrijd(-uitslag) door spelers in ruil voor geld (matchfixing)	4%

In lijn met de interviews, werksessies en eerder onderzoek hebben ook in de webenquête veruit de meeste vermoedens van criminele inmenging in de Gelderse sport betrekking op voetbal (88%). Slechts incidenteel worden boksen (1x), judo (1x), rugby (1x), fitness/sportschool (2x), wielrennen (1x), hockey (1x) en kickboks gala (1x) in de webenquête genoemd als sportomgevingen waarvan men weet of vermoedt dat er criminele of illegale praktijken plaatsvinden.

3 Signalen en risicofactoren

Hoofdstuk 2 maakt duidelijk dat de zwaardere vormen van criminele inmenging in de (Gelderse) sport naar alle waarschijnlijkheid slechts in zeer beperkte mate voorkomen (dit zijn echt uitzonderingen), maar dat de lichtere varianten (illegale handelingen, met name: zwarte betalingen) vermoedelijk op relatief grote schaal plaatsvinden. Tevens is duidelijk gemaakt dat criminele inmenging zich moeilijk laat 'vangen', omdat het nauwelijks te bewijzen valt. Veelal gaat het om vermoedens en onderbuikgevoelens bij betrokkenen. De vraag is dan: waar zijn onderbuikgevoelens op gebaseerd? En: wat zijn signalen die kunnen wijzen op criminele inmenging in de sport? We gaan hier op in paragraaf 3.1. In paragraaf 3.2 staat vervolgens de vraag centraal wat een sportvereniging of sporter kwetsbaar kan maken voor criminele inmenging. Welke risicofactoren spelen een rol?

3.1 Signalen van criminele inmenging in de sport

“In het verleden waren er bedenkingen over een vereniging, omdat die in korte tijd veel spelers van buiten en deels ook oud-profs aantrok en een hele grote hoofdsponsor had. Deze vereniging is tijdens het ondermijningsoverleg met het RIEC besproken, maar hier is verder niets mee gedaan omdat het moeilijk hard te maken is; ook al omdat deze vereniging de topsportafdeling in een aparte stichting had ondergebracht.” (respondent uit de sportsector)

Afgaand op de resultaten in de webenquête komen vermoedens van criminele inmenging vooral voort uit het feit dat een sponsor of bestuurslid bekend staat als iemand die geld verdient met criminele activiteiten (42%). Daarnaast vindt 38% de aanwezigheid van opvallend veel goede spelers (ex-profs vaak) in een club een veeg teken. Ook contante betalingen aan spelers (25%) en clubs of teams die opvallend snel stijgen in niveau (21%) zorgen er bij relatief veel respondenten voor dat de alarmbellen gaan rinkelen. Zie tabel 3.1.

Tabel 3.1 Signalen van criminele inmenging in de Gelderse sport (N=24)

Door welke signalen vermoedde/vermoedt u dat er iets crimineels voorkwam/voorkomt?	
Een sponsor of een bestuurslid staat bekend als iemand die geld verdient met criminele activiteiten	42%
Een club heeft veel goede spelers (bijv. ex-profs), terwijl die club daar ogenschijnlijk geen budget voor heeft	38%
Er zijn signalen van contante betalingen aan spelers	25%
Het (team van een) club is een (snelle) stijger (ondergaat meerdere promoties in korte tijd)	21%
Er zijn regelmatige (gewelds-/integriteits-)incidenten op en rondom de club	17%
Er hangen regelmatig figuren rond bij een club (o.a. na sluitingstijd) die daar niks te zoeken hebben	8%
Een club betaalt een betalingsachterstand in één keer terug, zonder dat er nieuwe legale financiële impulsen zijn geweest	8%
Er zijn spelers die ver van de club wonen voor het niveau waarop zij spelen, wat mogelijk wijst op hoge financiële vergoedingen	4%

Snelle promotie

DUNO Doorwerth promoveerde in zes jaar tijd van vierde naar hoofdklasse. Voetballers met eredivisieverleden vertonen hun kunsten op de Gelderse club. Volgens de voorzitter leidt dit in de regio wel eens tot scheve gezichten maar hebben ze een sponsor die alles volgens het boekje doet. De spelers van DUNO krijgen betaald via een stichting, niks onder tafel dus. "Onze bestuursleden hebben allemaal een gezin, dan is het niet leuk als pappa of mamma zo in de bajes zit". In de regio zegt geen enkele andere bevroegde voorzitter van een topamateurclub ooit te zijn benaderd door een verdacht persoon. Voorzitter van FC Lienden: "Niemand kan iets met 100 procent zekerheid zeggen, maar ik heb niet het gevoel dat er bij ons geld uit het criminele circuit komt. Ik vind het ook opportuun dat wordt gezegd dat amateurverenigingen meer moeten doen tegen criminele inmenging. Ik denk dat het allemaal erg meevalt".

Bron: *De Gelderlander*, 2-10-19

[Klopt crimineel met geld ook bij onze topamateurclubs aan? 'Niet fijn als papa of mama straks in bajes zit' | Topamateurs / gelderlander.nl](https://www.gelderlander.nl/klopt-crimineel-met-geld-ook-bij-onze-topamateurclubs-aan?Niet-fijn-als-papa-of-mama-straks-in-bajes-zit/Topamateurs/gelderlander.nl)

In de interviews en werksessies worden dezelfde signalen genoemd, met een aantal aanvullingen:

- 🕒 Plotselinge terugbetaling van huurachterstanden
- 🕒 De aanleg van nieuwe (kunst)grasvelden zonder dat daar een financiële basis voor lijkt bij de club
- 🕒 Dure auto's die op ongebruikelijke tijden bij de club geparkeerd staan
- 🕒 Verenigingen met een eigen clubhuis maar met een zeer beperkt ledenbestand
- 🕒 Sportscholen die open blijven maar geen klandizie – en soms geen website – hebben
- 🕒 Luxe of dure uitjes, feesten en trainingskampen voor teams
- 🕒 Jonge sporters met dure bezittingen
- 🕒 Sportevenementen waar dubieuze figuren op af komen

Uit het landelijk onderzoek onder amateursportverenigingen van Bruinsma, Ceulen, Stevens en Spapens (2020) komen⁹ gedeeltelijk weer andere signalen die kunnen duiden op criminele inmenging, naar voren. De volgende signalen worden in dit onderzoek het vaakst genoemd door de geënquêteerde clubs met vermoedens:

- 🕒 Verdachte personen met vermoedelijke criminele connecties, die geen lid zijn, maar wel rondhangen op de club (24%)
- 🕒 Bedreigingen die worden geuit richting het bestuur, vrijwilligers en leden (24%)
- 🕒 Een sponsor of donateur die anoniem wil blijven (18%)
- 🕒 Een sponsor of donateur die enkel cash wil betalen (16%)
- 🕒 Roddels dat een sponsor of donateur geld verdient met criminele activiteiten (16%).

In het eerder genoemde journalistiek onderzoek van RTL-nieuws¹⁰ noemen 70 clubs met vermoedens van criminele inmenging een of meer van de volgende signalen:

- 🕒 Geldschietters/sponsors die anoniem willen blijven
- 🕒 Betalingen aan spelers in cash

⁹ Bruinsma, M. Y., Stevens, V., Cremers, R., & Spapens, A. (2020). Criminele inmenging bij amateursportverenigingen: Aard, omvang en handelingsperspectief.

¹⁰ RTL Nieuws. (2019, 7 november). 70 voetbalclubs zien signalen van criminaliteit op de vereniging [Persbericht]. <https://www.rtlnieuws.nl/onderzoek/artikel/4905981/voetbalclubs-criminelen-amateurs-ondernijning-enquete>

- ③ Geldschieder/sponsors die alleen cash willen betalen
- ③ Mensen die drugs aanbieden/verhandelen in en om de kantine
- ③ Leden/vrijwilligers met (vermoedelijke) banden met het criminele circuit
- ③ (Pogingen tot) matchfixing

Uitgelicht: paardensport – signalen en factoren die kwetsbaar maken

- ③ De paardenhandel betreft een grensoverschrijdend fenomeen. Veel internationaal verkeer (handel) met paarden maakt frauduleuze handelingen moeilijker traceerbaar. De handel in elitepaarden is geconcentreerd in het gebied tussen Eindhoven, Aken en Brussel en in het noordoosten van Nederland op de as van Hengelo, Enschede en Oldenzaal. Het ongebruikelijke betalingsverkeer van deze handel vindt overwegend plaats van en naar Rusland, Zwitserland, China, Letland, Cyprus, Groot-Brittannië, Iran of de Verenigde Staten. Het gaat dan vooral om uitzonderlijk hoge bedragen, contante opnames of stortingen, abc-transacties of betalingen met grote coupures.
- ③ De branche is complex georganiseerd en valt onder de verantwoordelijkheid van verschillende ministeries. Paarden worden als vee gehouden en geslacht voor consumptie, paarden en paardensperma wordt verhandeld en paarden worden voor de sport gebruikt. Volgens respondenten werkt die complexiteit een aantal negatieve zaken in de hand:
 - De btw- tarieven zijn soms onduidelijk, waardoor hier makkelijk misbruik van gemaakt kan worden (“Het is een wereld met een lage belastingmoraal”);
 - Via de Kamer van Koophandel valt bijna niet te achterhalen wie paardenhandelaar is. Ze vallen onder een algemene categorie handelaren. Via deze weg is dus moeilijk informatie te verkrijgen.
 - Betrokkenheid van meerdere ministeries zorgt voor onduidelijkheid (“Ze kijken naar elkaar”).
- ③ De paardensport is een gesloten (ons kent ons) wereld. Binnen deze wereld gebeurt meer dan men van buiten weet. “Toen partijen van binnenuit probeerden de integriteit van de branche ter sprake te brengen ging dat gepaard met ernstige bedreigingen aan dat adres.”
- ③ Er gaat veel cashgeld om in de paardenwereld; de paardenwereld heeft van origine een ‘handje klap’ cultuur. Dit heeft ook te maken met de gokcultuur bij het paardenrennen. Cashgeld wordt deels ook toegeschreven aan de ‘wereldvreemdheid’ van manage-eigenaren. Door hoeveelheid tijd die het runnen van manege kost zijn zij weinig met technologie bezig. Boeking en inschrijvingen worden nog vaak op papier gedaan en betalen gebeurt cash.
- ③ Paarden zijn niet waardevast; ze worden in dat opzicht vergeleken met kunstobjecten. Soms is het ‘wat de gek ervoor geeft’. Dat maakt dat paarden soms de boeken ingaan voor 2 miljoen terwijl ze voor 5 miljoen verkocht zijn. Een manier om (cash)geld wit te wassen. Controle hierop is lastig.
- ③ Eigendomsregistratie is niet verplicht. Waar elk voertuig verplicht geregistreerd staat op een eigenaar is dit bij paarden niet verplicht. Het is dus heel lastig te achterhalen óf een crimineel figuur eigenaar is van een paard. “Wij kregen ooit het bericht van de politie dat er een paard met vermeend criminele eigenaar meedeed aan een springwedstrijd. We wisten vervolgens niet wat we daar mee moesten doen, de ruiter hoeft hier immers niks mee te maken hebben” Paarden hebben wel een eigen paspoort waar de eigenaren in staan, eigenaren zijn zelf verantwoordelijk voor registratie.
- ③ Manages liggen op afgelegen plekken waar weinig (sociale) controle en veel ruimte is. Dat maakt deze plekken interessant voor illegale praktijken, zoals opslag of productie van drugs. “Van dieren komt warmte af, dus warm TI-licht voor hennepkweek zal dan misschien minder opvallen.”

3.2 Risicofactoren

Wat maakt een sportvereniging (of sporter) kwetsbaar voor criminele inmenging? Op basis van de interviews en lokale werksessies identificeren we vier groepen risicofactoren. Het gaat hier om factoren waarvan betrokkenen vermoeden of aannemen dat ze *kunnen* leiden tot criminele inmenging:

- 1 Financiële instabiliteit
- 2 Bestuurlijke instabiliteit
- 3 Een (verenigings)cultuur met eenzijdige nadruk op winnen en presteren
- 4 Ongunstige sociaal-demografische context, normen en waarden in de directe omgeving

Ad 1. Financiële instabiliteit

Indien clubs hun zaakjes financieel (en ook: organisatorisch en bestuurlijk) op orde hebben – anders gezegd: vitaal zijn – is de kans op criminele inmenging gering(er). Dat is een belangrijke constatering die in alle onderdelen van ons onderzoek naar voren komt. Logischerwijs zijn clubs en ook sporters die in financieel zwaar weer zitten, veel kwetsbaarder. Zij zullen eerder in zee gaan met een sponsor die alleen cash wil betalen of open staan voor een nieuwe dubieuze bestuurder die geld meebrengt.

Voorbeeld: sponsordeal voetbalclub Vitesse

Volgens onderzoeksplatform Follow the Money (FTM) is de deal met de nieuwe hoofdsponsor van voetbalclub Vitesse in zomer 2020 een voorbeeld van onduidelijke herkomst van vermogen van een sponsor en heeft Vitesse onvoldoende getracht de herkomst van het geld te achterhalen. Volgens FTM lijdt de voetbalclub al jaren verlies (gemiddeld 11 miljoen euro per jaar in het afgelopen decennium). Volgens het platform zijn er verschillende dingen mis gegaan in de totstandkoming van de sponsordeal met waterontharder.com. Zo worden er al sinds 2016 geen jaarrekeningen meer gedeponereerd in de KvK door de hoofdsponsor. Het niet deponeren van jaarrekeningen is een economisch delict. Bovendien blijkt uit de jaarrekening van 2016 dat het vermogen destijds allesbehalve toereikend was voor de sponsordeal. Ook is er geen accountantsverklaring overlegd. Daarnaast zou er de eigenaar van het bedrijf waterontharder.com zich schuldig maken aan het maken van misleidende reclame over zijn product.

11

De coronacrisis heeft naar verwachting de nodige invloed op deze risicofactor. Door de coronamaatregelen lopen sportverenigingen veel kantine- en sponsorinkomsten mis. Daardoor neemt de financiële druk op veel verenigingen volgens respondenten uit de sportsector toe, wat hen kwetsbaarder maakt voor criminele inmenging.

¹¹ Keppel, P., & Claessens, T. (2020, 26 september). Financiële malaise drijft Vitesse in de armen van een dubieuze hoofdsponsor [Persbericht]. <https://www.ftm.nl/artikelen/vitesse-hoofdsponsor-julio-rosier>

“De financiële problematiek neemt enorm toe door corona; door het wegvallen van onder andere kantine-inkomsten en afgeschafte toernooien. Veel clubs zullen daardoor vatbaarder zijn voor criminelen.” (respondent uit sportsector)

“Corona is niet goed voor ondermijning. De financiële kwetsbaarheid neemt enorm toe en dan zijn alternatieve inkomstenbronnen heel interessant. Ga je een dag in de week open voor een besloten vergadering van een Outlaw Motorcycle Club? Je moet sterk in je schoenen staan als het water je hoog aan de lippen staat.” (respondent uit veiligheidssector)

Ad 2. Bestuurlijke instabiliteit

Sportverenigingen draaien op vrijwilligers. Dat is een belangrijke kracht, maar maakt ook kwetsbaar, omdat de kwaliteit van vrijwilligers sterk verschilt en het ook niet altijd duidelijk is wat van hen mag worden verwacht. In het landelijk, provinciaal en lokaal sportbeleid is het gebruikelijk om onderscheid te maken tussen enerzijds sterke vitale en anderzijds zwakke(re) verenigingen. Vitale verenigingen kenmerken zich door een planmatige werkwijze gericht op de langere termijn, heldere procedures (o.a. voor het benoemen van nieuwe bestuurders) en bestuurlijke continuïteit en - controle. Daar tegenover staan verenigingen die vooral gericht zijn op de uitvoeringspraktijk van vandaag en morgen, er een houtje-touwtje aanpak op na houden, veel bestuurlijke wisselingen kennen en waar bestuurders grotendeels op eigen houtje (kunnen) opereren. Diverse betrokkenen benadrukken dat criminele inmenging bij die laatste groep verenigingen veel nadrukkelijker op de loer ligt en ook veel langer onder de radar kan blijven.

*“In een niet-professioneel geleide organisatie is er meer ruimte voor criminele inmenging.”
(respondent uit de sportsector)*

Ad 3. Een (verenigings)cultuur met eenzijdige nadruk op winnen en presteren

Bestuurders, trainers, coaches en vrijwilligers zijn met elkaar sterk bepalend voor de sfeer en waarden en normen die gelden in een vereniging, zo benadrukken vooral veel respondenten uit de sportsector. In verschillende werksessies wordt gesteld dat het erg helpt om criminelen buiten de deur houdt als een verenigingsbestuur expliciet uitdraagt dat geen enkele vorm van zwart geld betalingen en ondermijning binnen de club wordt geaccepteerd.

Ook komt in meerdere interviews en werksessies aan bod dat in de sport vaak veel nadruk wordt gelegd op winnen en presteren; dat brengt risico's met zich mee. Want als winnen ten koste van alles het motto is, is de kans groter dat een oogje wordt toegeknepen wanneer het helpt om het doel dichterbij te brengen.

Andersom kan een positieve, ontwikkelingsgerichte cultuur binnen een team of vereniging ook juist een preventieve factor zijn¹²:

“Als de cultuurbewakers, bijvoorbeeld een trainer of voorzitter, uitstralen en het signaal afgeven tegen elke vorm van vals spel te zijn, dan helpt dat.” (respondent uit de sportsector)

Ad 4. Ongunstige sociaal-demografische context; normen en waarden in omgeving

Tenslotte zijn meerdere respondenten ervan overtuigd dat de ligging van een sportvereniging van sterke invloed is op de kwetsbaarheid voor en kans op criminele inmenging. Een vereniging is doorgaans een afspiegeling van de buurt waarin deze is gesitueerd. Wanneer in de directe omgeving van een club veel criminaliteit of overlast voorkomt, zoals drugscriminaliteit¹³, is de kans natuurlijk niet denkbeeldig dat dit zich ook doorzet in de vereniging. Evenzo wordt genoemd dat contante (sponsor)betalingen e.d. vermoedelijk eerder worden geaccepteerd bij verenigingen met relatief veel leden die werken in sectoren waarin veel zwart geld rondgaat, zoals de bouw en visserij.

Verder benoemen verschillende respondenten het effect van ons-kent-ons in kleinere gemeenschappen. Dit werkt volgens hen twee kanten op. Aan de ene kant is het voor te stellen dat signalen minder snel worden opgepikt: omdat men elkaar door en door vertrouwt is er nauwelijks oog voor eventuele illegale praktijken. Aan de andere kant kan het gebeuren dat mensen de signalen niet willen zien en/of er geen melding van willen maken omdat ‘de voorzitter zo’n aardige buurman is’ en zij gedoe willen voorkomen. Bovendien is een sportclub in veel van dit soort hechte gemeenschappen de trots van het dorp:

“Als een club echt onderdeel is van de lokale gemeenschap ontlennen mensen daar status aan. Daar schuilt een risico in: een hoog ons-kent-ons gehalte in een gemeenschap vormt een barrière in het aanpakken van ondermijning, want het maakt dat mensen minder kritisch willen en durven te kijken.” (respondent uit de veiligheidssector)

¹² Een onderzoek van Universiteit Utrecht, gericht op sportclubs als bakermat voor criminele activiteiten, wordt het mechanisme waarlangs criminele inmenging kan ontstaan beschreven. Sportverenigingen kunnen worden gezien als maatschappelijk gewaardeerde en wettelijk gevestigde instellingen waar gelijkgestemden aan specifieke doelen werken. Vanuit die instellingen worden bestuursleden, vrijwilligers en nieuwe leden geworven en gesocialiseerd. Dit resulteert in een relatief homogene sociale groep, met een hoge interne loyaliteit en groepsdruk met weinig extern toezicht. Dit kan ervoor zorgen dat er zich een werkwijze en cultuur ontwikkelt, die grotendeels verborgen is voor de samenleving. Verenigingen wijken af van bijvoorbeeld motorclubs in het opzicht dat motorclubs vaak niet voor iedereen toegankelijk zijn, terwijl sportclubs vaak een open karakter hebben. Zie: Deelen, I., Van Eekeren, F., Van Bottenburg, M., Claringbould, I., Van der Hoven, M. & Mollenhorst, G. (2020). Institutions as bad barrels: criminal undermining of sport clubs. Research Plan. Universiteit van Utrecht.

¹³ Uit het Programmaplan Weerbaarheid van de provincie, blijkt dat ook het dumpen van drugsafval – en daarmee mogelijk ook andere vormen van drugscriminaliteit – een probleem is in Gelderland. Zie: [https:// gelderland.notubiz.nl/document/8351114/1/PH_-Bijlage_Programmaplan_Weerbaarheid_2019-2023_\(PS2020-14\)](https:// gelderland.notubiz.nl/document/8351114/1/PH_-Bijlage_Programmaplan_Weerbaarheid_2019-2023_(PS2020-14))

4 Huidige (beleidsmatige) aandacht voor criminele inmenging in de Gelderse sport

Sponsoring coffeeshops

Mag een coffeeshop geld steken in sport? Nieuwsuur maakte er een aflevering over. Verschillende voetbalclubs uit Gelderland gingen in zee met een coffeeshop als sponsor. Ahmed Marcouch, burgemeester van Arnhem, is er duidelijk over; 'Coffeeshops mogen geen reclame maken. Dat is echt een overtreding van de regels die wij in Arnhem hebben. Dat mag niet en wij zullen handhaven. De coffeeshophouder zullen we aanspreken en die moet daar onmiddellijk mee moeten stoppen, anders zal hij gesloten worden.' Inmiddels zijn in Arnhem bij SV De Paasberg de reclameborden verwijderd. Hans Beenakker, burgemeester van Tiel is genuanceerder; 'Het is onwenselijk. Maar coffeeshops zijn geen criminele organisaties. Ze mogen geen reclame maken, bijvoorbeeld twee joints voor de prijs van één.' En wat betreft shirtsporing: 'Je moet wel duidelijk weten wat er op de shirts van sportteams staat.'

Bron: Omroep Gelderland, 3 november 2019

Link: <https://www.omroep gelderland.nl/nieuws/2428823/Sponsoring-coffeeshop-Dit-past-niet-bij-rookvrije-generaties>

4.1 Een onderbelicht thema

Zoals gezegd heeft de provincie Gelderland ondermijning in de sport expliciet als thema is opgenomen in het provinciale coalitieakkoord 'Samen voor Gelderland' (2019-2023). Daarmee kan zij als voorloper worden bestempeld en geeft zij een signaal af richting sport- en veiligheidspartners binnen en buiten de provincie, want bij hen staat het thema nog niet of nauwelijks op (beleids)agenda's.

De sportsector

NOC*NSF beschikt over een team Integrity & Governance, die zich breed richt op alle uitwassen in de sport, dus bijvoorbeeld ook grensoverschrijdend seksueel gedrag. Het thema criminele inmenging spitst zich hier toe op financiële integriteit. Zo heeft NOC*NSF een e-learning aangeboden over fraude en corruptie. Van de zeven sportbonden die wij spraken is de KNVB de enige die actief bezig is met het onderwerp criminele inmenging. Bij hen staat het op de radar en is een *integrity manager* met het onderwerp bezig. Bij de andere sportbonden, waaronder ook enkele grote, staat het thema niet op de agenda. Zij hebben geen enkele indicatie dat criminele inmenging in hun sport speelt, maar erkennen wel dat verenigingen kwetsbaar kunnen zijn, onder meer vanwege hun afhankelijkheid van sponsorgeld. Ook wordt aangegeven dat de onbekendheid met het fenomeen niet betekent dat het niet voorkomt of dat het in de toekomst voor zou kunnen komen.

“Een enkele keer klopt er wel eens een verenigingsbestuurder bij ons aan. Dat is natuurlijk positief, omdat ze zich er dan bewust van zijn. Maar meestal blijft het onder tafel en is het moeilijk om er het gesprek over aan te gaan. De cowboys zitten rond het eerste elftal. Maar bestuursleden hebben vaak

niet de personality om er wat tegen te doen en vinden het natuurlijk ook wel mooi dat hun club het zo goed doet.” (respondent uit sportsector)

Van verenigingsondersteuners en buurtsportcoaches horen we terug dat het onderwerp criminele inmenging en illegale handelingen in hun gesprekken met verenigingen zelden tot nooit wordt aangesneden: clubs beginnen er niet uit zichzelf over en de ondersteunende professionals roeren het onderwerp ook niet actief aan.

De relatief lage respons op de webenquête is in dat opzicht vermoedelijk veelzeggend. Het onderwerp staat voor de meeste betrokkenen in de sport (te) ver van hun bed. Het gevolg is dat er weinig oog is voor criminele inmenging in de (Gelderse) sport. Men is niet of nauwelijks bekend met de verschillende verschijningsvormen, mogelijke signalen en risicofactoren en is er niet alert op. Dat maakt de kans dat eventuele malversaties en illegale handelingen aan het licht komen natuurlijk klein(er). En als er al een signaal is weet men niet waar men daarmee naartoe moet en blijft het al snel liggen: zie ook 4.2.

Bovendien speelt volgens sommige betrokkenen mee dat het een taboeonderwerp betreft: als er al wat speelt houd je je mond erover. Betrokkenen vermoeden dat de meldingsbereidheid in veel sportverenigingen – niet voor niets leden-voor-ledenorganisaties – laag is. Van de 28 respondenten die aangaven signalen te hebben van criminele inmenging in de sport geeft bijna de helft (43%) aan het gevoel te hebben dat deze signalen niet bespreekbaar zijn.

De veiligheidssector

Ook bij de verschillende partijen in de veiligheidssector in Gelderland, zoals RIEC Oost-Nederland, politie, FIOD en Openbaar Ministerie, komt het thema ondermijning en criminele inmenging in de sport niet expliciet aan bod. Heel af en toe komen sportcasussen bovendien in hun reguliere onderzoeken en activiteiten, zoals bedrijven die zich schuldig maken aan financieel-economische criminaliteit die ook sportverenigingen of sportevenementen blijken te sponsoren of verdachte handel in de paardensport.

Professionals werkzaam in de veiligheidssector komen ook zelden in aanraking met de sport. Dat geldt evenzeer voor wijkagenten. In de lokale werksessies horen we terug dat er maar weinig wijkagenten zijn die een direct lijntje hebben met sportverenigingen of daar regelmatig hun gezicht laten zien.

Gemeenten

Noch in sportnota's noch in lokale en regionale veiligheidsnota's komt het onderwerp ondermijning en criminele inmenging in de sport aan bod. In slechts twee van de 346 opgeleverde sportakkoorden wordt er gesproken over het organiseren van een informatiebijeenkomst over ondermijning (Duiven en Best). Voor vrijwel alle gemeentelijke beleidsmedewerkers sport en openbare orde en veiligheid die wij spraken is het een nieuw onderwerp. Ernaar gevraagd benadrukken ze dat het ongetwijfeld ook in hun gemeente wel zal spelen en soms hebben ze ook wel zo hun vermoedens. De breed gedeelde mening is dat het een

interessant thema is, maar tevens wordt duidelijk dat het niet de hoogste prioriteit heeft binnen zowel het sport- als veiligheidsbeleid. Daarin speelt mee dat het thema tussen wal en schip dreigt te vallen: doordat het zowel het sport- als het veiligheidsbeleid raakt is er geen duidelijke lokale probleemeigenaar en regiehouder.

Dat het de nodige moeite kostte om vier gemeenten zover te krijgen om mee te werken aan een lokale werksessie sluit aan bij bovenstaand beeld. Op zowel beleids- als uitvoeringsniveau is het een thema dat niet spontaan oppopt, maar dat actief moet worden aangezwengeld (een behoefte creëren):

“Het zou wel een thema kunnen zijn van het lokaal sportakkoord. Maar het lokaal sportakkoord is opgesteld op basis van behoeften die door bestuurders van verenigingen kenbaar zijn gemaakt. Meer kennis over of een aanpak op het gebied van criminele inmenging of ondermijning was geen expliciete behoefte.” (respondent uit sportsector)

De lokale werksessies die we organiseerden in vier gemeenten betekenden in veel opzichten een doorbraak. Het was vaak de eerste keer dat de beleidsmedewerkers sport en OOV en ook andere lokale partijen binnen beide sectoren inhoudelijk met elkaar afstemden. Zonder uitzondering gaven beide kanten aan dat heel positief te ervaren en de meerwaarde hiervan in te zien. Het was in alle gevallen ook de eerste keer dat gestructureerd over het thema criminele inmenging in de sport werd gesproken en nagedacht; een eerste stap dus op weg naar een (integrale) lokale aanpak.

Uitgelicht: paardensport

- ⦿ Vanuit justitie is er een eerste aanzet gedaan om het onderwerp ‘Trade based money laundering met toppaarden’ verder uit te diepen om het als onderwerp op de agenda van het FIOD te krijgen. Dat is gelukt. Momenteel is er een ontleurd projectleider (project Centaur) van de FIOD (in nauwe samenwerking met de Belastingdienst) werkzaam, die nader onderzoek doet naar het fenomeen witwassen in de paardensport. Hierbij wordt vooral gekeken naar de handel in elitepaarden met focus op het gebied Noord-Brabant en Limburg. Volgende de FIOD is dit de tak waar veel geld in omgaat en waar de meeste traceerbare acties plaatsvinden. Naar inschatting heeft de FIOD in de provincies Noord-Brabant en Limburg nu ongeveer 60% van de branche in kaart gebracht.
- ⦿ Criminele inmenging is geen onderwerp op de agenda van de Hippische Bond. De focus ligt meer bij doping en matchfixing. Zo stellen zij het kader verplicht om een cursus te volgen bij de dopingautoriteit en adviseren zij het kader om trainingen/ learnings te volgen over integriteit in de sport bij NOC*NSF.
- ⦿ Ook binnen de Hippische opleiding is criminele inmenging of ondermijning geen onderwerp. ‘Wij doen ons best om de goede studenten af te leveren aan het werkveld. Daarbij zit in elk vak wel een stukje ethiek; we leren studenten hoe ze op een goede manier ondernemen en hoe ze op de beste manier met dieren omgaan’. De respondent geeft aan dat onderwerp ‘ondermijning’ thuishoort bij de sectorraad of de bond. ‘Als zij het nodig achten daar aandacht aan te besteden omdat het een groot probleem is, wie zijn wij om dat niet meer in het curriculum te verweven’.

4.2 Behandeling van signalen

Zoals gezegd leiden signalen van criminele inmenging – in welke verschijningsvorm dan ook – maar zelden tot melding en opvolging. Als reden hiervoor wordt genoemd dat betrokkenen in de sport:

- 1 niet goed weten waar of bij wie zij hiervoor terecht kunnen;
- 2 de meldingsbereidheid vaak laag is binnen de leden-voor-ledenorganisaties die sportclubs zijn.

In de webenquête geeft een op de drie respondenten die vermoedens hebben van criminele of illegale activiteiten in sport, aan hiervan melding te hebben gemaakt bij gemeente (meestal), clubbestuur (soms) of politie (zelden). In de meeste gevallen werd weinig tot niets met de meldingen gedaan en/of vond er geen terugkoppeling plaats naar de melder.

De lokale werksessies maken duidelijk dat er ook nu al wel degelijk mogelijkheden zijn om misstanden en malversaties te melden, maar dat die mogelijkheden (kennelijk) nog niet breed en voldoende bekend zijn. Als mogelijke aanspreekpunten voor melden worden genoemd: Meld Misdaad Anoniem, een lokaal meldpunt, rechtstreeks bij de politie, de wijkagent en de afdeling OOV in de gemeente. Ook sportbonden en verenigingsondersteuners/buurtsportcoaches worden genoemd als mogelijk laagdrempelig aanspreekpunt c.q. sparringpartner in geval van signalen, hoewel daarbij wordt aangegeven en erkend dat het deze partijen op dit moment nog vaak ontbreekt aan de benodigde kennis over criminele inmenging en ondermijning. Hier valt dus nog een wereld te winnen: zie het volgende hoofdstuk.

Volgens verschillende respondenten uit de veiligheidshoek leidt slechts een klein deel van de signalen uiteindelijk tot een strafrechtelijke vervolging. De ervaring is dat bewijsvoering vaak lastig zo niet onmogelijk is. Hierin speelt mee dat gemeenten geen bevoegdheid hebben om bij amateursportverenigingen in de boeken te kijken (voor zover daarin al wat te vinden valt). Om aan die informatie te komen zijn gemeenten afhankelijk van sportpartijen zoals de KNVB of NOC*NSF. Maar omdat sportpartijen niet onder het RIEC-convenant vallen, kan informatie niet gedeeld worden zolang er geen sprake is van een strafrechtelijk onderzoek. Dit maakt het volgens respondenten lastig om op vermoedens of niet-concrete signalen te acteren en deze hard te maken.

“De daadwerkelijke strafrechtelijke vervolging is in de praktijk vaak erg lastig door gebrek aan bewijs in combinatie met capaciteitsgebrek.” (respondent OM)

De respondent van de FIOD beaamt het punt van het OM. De FIOD en Belastingdienst houden zich bezig met financieel-economische criminaliteit, zoals witwassen. Nadat signalen door de FIOD en/of Belastingdienst zijn opgepikt, wordt in samenspraak met het OM besloten of een opsporingsonderzoek gestart kan worden. Echter, zo stelt de respondent van de FIOD, blijken veel signalen niet concreet genoeg, kloppen de signalen niet of blijken lastig te bewijzen te zijn. Bovendien nemen de opsporingsonderzoeken naar financieel-economische criminaliteit veel tijd en capaciteit in beslag.

5 Aangrijpingspunten voor een Gelderse aanpak van ondermijning in de sport

Voorgaand hoofdstuk maakt duidelijk dat het thema criminele inmenging in de sport op dit moment nog nauwelijks aandacht heeft, noch in beleid noch in de uitvoeringspraktijk. In de lokale werksessies en in de reflectiebijeenkomst stond de vraag centraal wat nodig is om dit te doorbreken. Anders gezegd: op welke wijze valt criminele inmenging in de Gelderse sport aan te pakken en – beter nog – te voorkomen?

In antwoord op die centrale vraag komen vier overkoepelende uitdagingen of sporen naar voren:

- 1 Vergroten van kennis, bewustwording en awareness
- 2 Inzet op preventie door aanpak van risicofactoren
- 3 Bieden van handelingsperspectief: actief ophalen en opvolgen van signalen
- 4 Versterken van samenwerking, coördinatie en regie (randvoorwaardelijk voor 1, 2, en 3)

Hieronder gaan we nader in op elk van deze vier onderdelen van een te ontwikkelen aanpak voor ondermijning in de sport. Dat inzet op deze vier onderdelen nodig is wordt breed onderschreven, maar hoe urgent het probleem is en welke mate en intensiteit van inzet dus passend is moet zich nog uitkristalliseren. Hoofdstuk 2 maakt immers duidelijk dat de omvang van het probleem zich vooralsnog moeilijk laat vangen. We weten dat er criminele en illegale handelingen in de sport plaatsvinden, maar zolang het om vermoedens gaat blijven er vragen rijzen over de noodzaak en urgentie van een aanpak. Het breed gedeelde advies luidt dan ook: 'Besteed aandacht aan het thema, maar houd het zo laagdrempelig en simpel mogelijk!'

5.1 Vergroten van kennis, bewustwording en awareness

“Je gaat het pas zien als je er meer op gaat letten. Dat gebeurt nu nog niet, maar is wel belangrijk. We moeten het signaal afgeven dat we de sportsector zuiver willen houden.”
(respondent uit sportsector)

Het begint allemaal met bewustwording en awareness bij betrokkenen in beleid en uitvoering. Dat is nodig om meer inzicht te krijgen in de aard en omvang van het probleem en daarmee in de inzet die nodig is op spoor 2, 3 en 4.

“Als betrokkenen door bewustwording beter weten wat signalen zijn en daar meer op gaan letten, kan ook met meer zekerheid worden gezegd of criminele inmenging wel of niet voorkomt.”
(respondent uit veiligheidssector)

Delen van kennis

De werksessies, de interviews en ook de webenquête¹⁴ maken duidelijk dat de voornaamste behoefte van betrokkenen ligt bij vergroten van kennis over het thema criminele inmenging in de sport: welke verschijningsvormen zijn te onderscheiden, op welke signalen dien je te letten en welke risicofactoren spelen een rol? Hier is al veel over bekend (zie hoofdstuk 2 en 3¹⁵), maar deze kennis dient breed gedeeld te worden. Vooral richting betrokkenen in de sportsector, aangezien het thema voor velen van hen nieuw is.

Aanzwengelen van de discussie

Naast het delen van kennis gaat het ook om het aanzwengelen van de discussie. Waar hebben we het wel en waar hebben we het niet over?¹⁶ Hoe staan sportverenigingen en andere betrokkenen erin? Moet het af en toe wat onder de tafel toeschuiven aan eerste elftal spelers oogluikend worden toegestaan of moet ook hier paal en perk aan worden gesteld? Waar ligt de grens? En welke spelregels¹⁷ dienen we aan de voorkant met elkaar af te spreken? Door regelmatig over dat soort zaken met elkaar in gesprek te gaan – op lokaal, maar ook op regionaal/provinciaal en landelijk niveau – wordt gewerkt aan een gedeeld perspectief én wordt gewerkt aan de awareness die nodig is om meer open te staan voor en te gaan letten op signalen van criminele inmenging in de sport.

Mogelijkheden en suggesties voor kennisdeling en starten van de discussie

Het delen van die kennis en het aanzwengelen van de discussie kan plaatsvinden op verschillende manieren en niveaus.¹⁸ Op *provinciaal niveau* is het van belang dat de verschillende ketenpartners erover met elkaar in gesprek te gaan. De reflectiesessie van 10 december 2020 was in dat opzicht een mooie eerste stap. Hetzelfde geldt voor de werksessies die DSP in de vier gemeenten heeft georganiseerd. Ook hier is met een aantal kernbetrokkenen uit de sport- en veiligheidssector een eerste stap gezet om – op *lokaal niveau* – kennis te delen en de discussie met elkaar te voeren. De volgende stap is om die kennisdeling en discussie breder te trekken, zo wordt geconcludeerd in alle werksessies. Sportverenigingen (niet alleen de voorzitters, maar het gehele bestuur t.b.v. brede gedragenheid!) kunnen worden bereikt via bijeenkomsten zoals kennissessies, cursussen en -opleidingen voor sportkader en sportcafés en dergelijke. Ook is het van belang om het thema expliciet aan de orde te stellen in (account)gesprekken van verenigingen met

¹⁴ In de webenquête geeft 84% van de respondenten aan dat de prioriteit van een aanpak voor criminele inmenging in de sport gericht zou moeten zijn op het voorlichten van clubs, gemeenten, politie en andere relevante partijen over *signalen*. 72% van de respondenten geeft daarnaast aan dat voorlichting over de *risico's* van criminele inmenging belangrijk is.

¹⁵ In dit opzicht wordt er op gewezen dat er al veel bruikbare brochures en producten zijn. Denk aan de *Signaal- en interventiekaart Integriteitsrisico's bij sportclubs* van het Programma Maatschappelijke Weerbaarheid van de Taskforce Brabant-Zeeland. Maar denk bijvoorbeeld ook aan een brochure over criminele inmenging in de horeca dat eenvoudig vertaalbaar is naar de sport.

¹⁶ Zoals gezegd is het cruciaal om de verschillende vormen van criminele inmenging in de sport niet op één hoop te gooien, maar steeds weer te expliciteren om welke verschijningsvorm het gaat.

¹⁷ Genoemd worden bijvoorbeeld: niet toestaan van contante betalingen aan sponsors en spelers, verplicht melden van sponsorbedragen bij gemeente boven een van tevoren vastgestelde grens, bij grote bedragen of vermoedens van financieel-economische fraude boekenonderzoek en/of Bibob-check enz. Zie ook 5.2.

¹⁸ We beperken hier grotendeels tot de vraag wat nodig is op provinciaal en lokaal niveau. Ten aanzien van het landelijk niveau wordt vanuit een van de lokale werksessies wel de suggestie gedaan om een bewustwordingscampagne te starten door bijvoorbeeld het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport in samenwerking met NOC*NSF en/of sportbonden. Regionale organisaties, zoals de provincies en RIEC's, kunnen vervolgens ondersteunen in de verdere uitrol van deze campagne onder lokale organisaties, die er acties (zoals de organisatie van trainingen en voorlichtingsbijeenkomsten) aan koppelen.

verenigingsondersteuners en bijvoorbeeld wijkagenten, die op hun beurt dan ook op vlieghoogte dienen te worden gebracht¹⁹.

Bredere, integrale inbedding van het thema

Benadrukt wordt dat het thema criminele inmenging in de sport (met onderscheid tussen de verschillende verschijningsvormen) expliciete aandacht behoeft en proactief aan de orde moet worden gesteld bij betrokkenen in de sport- en veiligheidssector, maar ook dat thema een bredere en integrale inbedding behoeft. Het thema laat zich naadloos inpassen binnen de bredere paraplu van sociale veiligheid of veilig sportklimaat. Via die noemer is het eenvoudiger om ook over dit onderdeel daarvan in gesprek te komen:²⁰

“Het is belangrijk om partijen in de sport rechtstreeks aan te spreken en het juiste haakje te vinden. Op een bijeenkomst over criminele inmenging in de sport komt geen vereniging af, omdat ze denken dat het niet op hen van toepassing is. Je kunt het beter als onderdeel meenemen in een bredere bijeenkomst over veilig sportklimaat. Dan voelen veel meer clubs zich aangesproken. Hetzelfde geldt trouwens voor brochures en ander communicatiemateriaal dat je verspreidt.”
(respondent uit sportsector)

5.2 Voorkomen is beter dan genezen: inzet op preventie

Van het starten en aangaan van gesprekken en discussie over het thema criminele inmenging in de sport, zoals in 5.1 bepleit, gaat op zichzelf al een preventief effect uit. Het zorgt ervoor dat sportverenigingen, sportbestuurders en sporters meer oog krijgen voor malversaties en criminele handelingen en er scherper op zullen letten. Daarnaast kan worden ingezet op aanpak van de risicofactoren, die sportverenigingen kwetsbaar (kunnen) maken voor criminele inmenging; zie 3.2. Het gaat dan om ondersteuning van sportverenigingen op financieel en bestuurlijk gebied, het propageren van een positieve, ontwikkelingsgerichte sportcultuur en de bredere aanpak van criminaliteit en problematiek in de wijk waarin een sportclub is gesitueerd. Door daar gericht op in te zetten komen sportverenigingen meer in hun kracht te staan en zijn de randvoorwaarden gunstiger om louche figuren en illegale praktijken buiten de deur te houden. Dit vraagt om een investering richting met name de kwetsbare, niet-vitale clubs, vaak gesitueerd in sociaaleconomisch zwakkere wijken waar relatief veel criminaliteit voorkomt. Hier valt veel te winnen, zo benadrukken diverse respondenten in ons onderzoek.²¹

¹⁹ In een van de lokale werksessies wordt geopperd om buurtsportcoaches en andere verenigingsondersteuners een vergelijkbare training aan te bieden als de training die BOA's hebben gekregen over ondermijning.

²⁰ Zoals gezegd is het dan wel van belang om binnen die bredere paraplu het thema criminele inmenging wel expliciet aan de orde te stellen, want anders blijft het onbesproken omdat het een blinde vlek is. Veelzeggend in dit verband is dat er in veel lokale sportakkoorden en sportnota's aandacht is voor het thema Veilig Sportklimaat, maar dat het daarbij zelden of nooit gaat over dit onderdeel daarvan.

²¹ In de interviews en werksessies wordt het belang van deze preventieve randvoorwaarden regelmatig genoemd. En ook in de webenquête komt het terug. Zo legden wij respondenten in de webenquête de vraag voor wat zij van de gemeente en bonden verwachten in het kader van een integriteitsbeleid. Slecht 20% van de respondenten vindt dat de gemeente een integriteitsbeleid zou moeten opstellen voor sportverenigingen en daar ook op moet handhaven. Liever zouden respondenten (50%) zien dat sportbonden en gemeenten een ondersteunende rol aannemen en ondersteunen in de uitvoering van het beleid dat door verenigingen zelf wordt ontwikkeld.

Versterken van de financiële en bestuurlijke stabiliteit van clubs

Uit de werksessies blijkt dat door clubs in wisselende mate al een aantal preventieve maatregelen in hun beleid is opgenomen. Hierbij valt te denken aan sponsorcontracten, vertrouwenspersonen en VOG²²-verplichting voor trainers, bestuurders en andere betrokkenen. Deze waarborgen zijn volgens deelnemers aan de werksessies echter niet waterdicht. Zo kan een deel van de sponsordeals buiten de boeken om gedaan worden als deze zwart plaatsvinden, waar zodoende ook geen (volledige) sponsorcontracten voor zullen worden afgegeven. Bovendien betwijfelen deelnemers of een VOG-plicht voor sponsors zin heeft: het zegt immers alleen iets over het strafrechtelijk verleden van degene die de VOG heeft aangevraagd, maar is daarmee nog geen middel om de integriteit van een bedrijf te checken.

Zinvoller wordt het geacht om met clubs heldere afspraken te maken over een aantal financiële en bestuurlijke spelregels, zodat er een duidelijke norm is en iedereen weet waar hij aan toe is en waarop te sturen en te letten. Die spelregels moeten nog met elkaar worden bepaald, maar genoemd worden voorlopig in de interviews, werksessies en webenquête:²³

- ② niet toestaan van contante betalingen door sponsors en donateurs en aan spelers
- ② verplicht melden van sponsorbedragen bij gemeente boven een van tevoren vastgestelde grens
- ② verplichten van het vier-ogen-principe, waarbij minimaal twee personen toezicht en controle houden op de financiën
- ② VOG-verplichting voor bestuurders en trainers
- ② meldingsplicht indien er twijfel bestaat over de integriteit van (nieuwe) bestuurders
- ② bij grote bedragen of vermoedens van financieel-economische fraude uitvoering van boekenonderzoek en/of Bibob-toets²⁴.

Daarnaast is het zoals gezegd zaak om sportverenigingen waar mogelijk en nodig te helpen om hun financieel-bestuurlijke basis op orde te krijgen. Want hoe vitaler en toekomstbestendiger clubs zijn, hoe minder kwetsbaar dat hen maakt voor criminele en illegale activiteiten en verleidingen. Verschillende gemeenten en sportbonden zetten hier al op in, maar het blijkt soms lastig om de meest kwetsbare verenigingen hiermee te bereiken. Dat zou aanleiding moeten zijn om juist bij deze verenigingen nog nadrukkelijker een vinger aan de pols te houden.

²² Verklaring Omtrent het Gedrag.

²³ In de webenquête geeft 91% van de respondenten aan dat de financiën van een club transparant moeten zijn voor de buitenwereld, 80% pleit voor een VOG-verplichting, 78% is van mening dat clubs moeten werken met een vier-ogen-principe voor toezicht en controle op financiën, 72% vindt dat clubs geen contact betalingen meer moeten accepteren van sponsors of donateurs, 58% is voor het werken met sponsorcontracten, 53% vindt een vertrouwenspersoon van belang en 24% is van mening dat clubs standaard sponsors en donateurs moeten vragen om documentatie (bijvoorbeeld jaarrekeningen) waaruit de herkomst van geld duidelijk wordt.

²⁴ Gemeenten kunnen inzicht krijgen in herkomst van vermogen van sportverenigingen middels een zogeheten Bibob-toets. Bibob staat voor Bevordering integriteitsbeoordeling door het openbaar bestuur en is een bestuursrechtelijke instrument.²⁴ Een Bibob-toets wordt ingezet als vergunningen of subsidies worden aangevraagd of bij vastgoedtransacties. Er wordt onder andere gekeken naar financiële documentatie van de aanvrager en de zeggenschapsstructuur van de onderneming. De gemeente toetst of er een gevaar bestaat dat met de afgifte van de vergunning criminele activiteiten kunnen worden verwezenlijkt. De Wet Bibob is op sportverenigingen van toepassing voor bijvoorbeeld de afgifte van een horecaverunning voor de sportvergunning. De vraag is of alle gemeenten over een Bibob-beleid beschikken en of sportverenigingen altijd onder het Bibob-beleid van de gemeente vallen. Volgens het OM valt op dit punt nog winst te behalen, omdat ook het opnemen van sportverenigingen in het Bibob-beleid of ander integriteitsbeleid op zichzelf al een afschrikkende werking heeft omdat malafide financiers vaak goed op de hoogte zijn van de reikwijdte van het Bibob-onderzoek.

Stimuleren van en een positieve, ontwikkelingsgerichte sportcultuur

“Zo lang de gemeenschap rondom een club het belangrijk vindt dat de club het goed doet, en dat belang voorop stelt en daardoor een oogje dichtknijpt bij sponsoring met zwart en/of crimineel geld, zal er weinig veranderen.” (respondent uit veiligheidssector)

Het helpt als sportverenigingen hun financiële en bestuurlijke zaakjes op orde hebben, maar daarnaast komt in veel gesprekken en sessies aan bod hoe bepalend de cultuur van een sport of club kan zijn. Gepleit wordt voor het creëren van een moreel besef, onder andere door daar in verenigingsondersteunende activiteiten veel nadruk op te leggen. Clubs moeten gaan begrijpen en voelen dat een positieve, ontwikkelingsgerichte cultuur op de lange duur veel meer oplevert dan eenzijdige nadruk op winnen en presteren. Juist daarom wordt het stellen van een duidelijke norm en heldere spelregels zo belangrijk gevonden.

“Er is een perspectiefwissel nodig: niet een medaille winnen moet het einddoel zijn, maar het goed ontwikkelen en de impact op de samenleving. Minder dan 1% van de sporttalenten haalt de topsport, maar die 99% leert dingen waar ze de rest van hun leven profijt van hebben en waar ook de maatschappij van profiteert. Als dat meer de cultuur wordt is al veel bereikt.”
(respondent uit sportsector)

Uitgelicht: paardensport

- ⦿ Vóór corona is er een in Valkenswaard een aftrap geweest van het eerder genoemde Centaur project, hier waren alle Noord-Brabantse gemeenten voor uitgenodigd. Met als doel; bewustwording creëren. Ook is er een meldpunt voor gemeenten gelanceerd. Daarnaast is er een informatie verzamelplan naar gemeenten in Brabant en Limburg gestuurd ter bewustwording en om ze te vragen alert te zijn.
- ⦿ Volgens een respondent uit de veiligheidshoek valt er veel te winnen als eigendomsregistratie van paarden verplicht gesteld wordt. Dat maakt de branche transparanter waardoor vermeende criminelen makkelijker op te sporen zijn. Het ministerie van Landbouw ziet die noodzaak niet. ‘Waarschijnlijk doordat er een goede lobby wordt gedaan en het economisch belang nu zo groot is,’ aldus een respondent. Daarnaast zou het helpen als er meer gemonitord wordt. Als douaniers of de KNVWA een incentive zouden hebben om te controleren zouden zij over belangrijke informatie kunnen beschikken. Nu letten zij niet op signalen.

5.3 Bieden van handelingsperspectief: actief ophalen en opvolgen van signalen

“In veel gevallen is – althans op papier – de gemeente de eerst aangewezen partij om de signalen op te pakken. Maar in de meeste gevallen is er helemaal geen meldingsmogelijkheid.”
(respondent uit veiligheidssector)

Wanneer het lukt om sportverenigingen meer bewust en alert te maken voor signalen van criminele inmenging (zie 5.1), onder andere door er regelmatig met hen over in gesprek te gaan, zullen zij mogelijk ook vaker tegen verdachte zaken en handelingen aanlopen of vaker worden overvallen door een ‘niet plus’-gevoel. Het is van groot belang dat betrokkenen in dat geval weten waar ze terecht kunnen met die signalen en dat die signalen vervolgens ook op waarde worden geschat. Kortom, er moet een helder handelingsperspectief zijn: een duidelijke procedure voor de melding en afhandeling van signalen van criminele inmenging. In hoofdstuk 4 kwam aan het licht dat het hier veelal aan ontbreekt en/of dat de procedure en mogelijkheden om melding te doen bij veel betrokkenen in de sport onbekend is.

Bij duidelijke signalen of vermoedens van criminele of illegale handelingen is de politie of Meld Misdaad Anoniem de aangewezen partij, zo wordt door diverse respondenten bepleit. De politie heeft immers de bevoegdheid om door te pakken en op te sporen. Maar vaak gaat het om vage vermoedens of onderbuikgevoelens. In dat geval hebben betrokkenen doorgaans meer behoefte aan een laagdrempelig aanspreekpunt als eerste stap; iemand met verstand van zaken tegen wie ze de kwestie even kunnen aanhouden. Dat kan een lokaal meldpunt bij de gemeente zijn (bijvoorbeeld de OOV-beleidsmedewerker)²⁵, waarvan uit zo nodig kan worden opgeschaald naar het RIEC, politie of andere convenantpartners.

Maar aangegeven wordt dat de gemeente voor veel sportbetrokkenen niet laagdrempeliger genoeg is. De voorkeur gaat uit naar iemand die letterlijk en figuurlijk dichterbij staat. In dat verband worden genoemd: een wijkagent (mits die regelmatig zijn of haar gezicht op de club laat zien!), iemand op de vereniging met kennis van zaken want toevallig werkzaam in het veiligheidsdomein²⁶, de vertrouwenscontactpersoon op de club (zij worden opgeleid door NOC*NSF, dus zouden ook hierin getraind kunnen worden) of een verenigingsondersteuner/buurtsportcoach (mits deze ook weer kennis van zaken heeft door een interne voorlichting of training o.i.d.).

5.4 Versterken van lokale samenwerking, coördinatie en regie

In voorgaande paragrafen (5.1, 5.2 en 5.3) is een aantal concrete mogelijkheden en acties benoemd voor de aanpak van criminele inmenging in de Gelderse sport. Maar de grote vraag is wie ervoor gaan zorgen dat die

²⁵ Als voorbeeld noemt een van de respondenten de Student- en Leerlingalert van het programma Samen Weerbaar genoemd; een meldpunt voor criminele uitbuiting en criminaliteit op scholen. Een vergelijkbaar instrument zou ook voor de sportsector bruikbaar kunnen zijn.

²⁶ In een van de interviews komt terug dat op deze manier wel eens een zaak bij het RIEC is gestart.

acties ook daadwerkelijk worden uitgezet en gevolgd. In 4.1 constateerden we al dat het veelal ontbreekt aan een natuurlijke probleemeigenaar en regiehouder, terwijl samenwerking, coördinatie, regie en onderlinge gegevensuitwisseling belangrijke randvoorwaarden vormen voor het opstarten en slagen van een effectieve integrale (lokale) aanpak.

Rolverdeling op lokaal niveau

Volgens onze respondenten is het een gezamenlijke taak van sport en veiligheid om aan het thema criminele inmenging in de sport handen en voeten te geven, maar ieder met een eigen rol en focus.

Verenigingsondersteuners, buurtsportcoaches en gemeentelijke sportbeleidsmedewerkers zijn aan zet waar het gaat om het creëren van bewustwording en awareness bij sportverenigingen. Zij spreken hun taal en voelen het beste aan hoe de boodschap op een goede manier te laten landen binnen de sport. Politie, OM en andere veiligheidspartners kunnen de noodzakelijke kennis inbrengen over verschijningsvormen, signalen en risicofactoren. Ook is het aan hen om, in samenspraak met sportbonden en gemeentelijk sportbeleid, te bedenken welke integriteitswaarborgen en 'spelregels' aan de voorkant verenigingen kunnen helpen om criminaliteit en illegaliteit buiten de deur te houden.

Bij preventie gaat het in de eerste plaats vooral om het helpen vitaliseren van kwetsbare verenigingen en het in gesprek gaan over moreel besef; een taak voor verenigingsondersteuners van sportbonden en (buurtsportcoaches van) gemeenten. Daarnaast is het aan de gemeentelijke afdeling OOV (in samenwerking met andere afdelingen) om in te zetten op vitalisering van wijken en het terugdringen van criminaliteit in het algemeen.

In de afhandeling van signalen zien de respondenten en deelnemers aan de werksessies vooral een rol voor de veiligheidspartners. De politie is in samenwerking met het OM en FIOD en dergelijke aan zet als het aankomt op opsporing en opvolging, met wijkagenten als eerste laagdrempelige schakel. Wanneer signalen bij de gemeente binnenkomen wordt de afdeling OOV gezien als kartrekker.

In deze fase wordt informatie-uitwisseling van groot belang geacht. Eerder kwam al aan bod dat sportbonden en overkoepelende sportorganisaties niet onder het RIEC-convenant vallen. Bovendien worden casussen die louter gebaseerd zijn op onderbuikgevoelens doorgaans niet opgeschaald naar het RIEC en laat privacywetgeving gegevensuitwisseling vaak niet toe. Hier dienen aparte afspraken tussen de sport- en veiligheidssector over worden gemaakt.

“We wisselen incidenteel informatie uit met gemeenten, OM, politie en FIOD, maar willen als sportbond niet hun ogen en oren zijn. Wij krijgen ook van hen geen informatie zolang een zaak nog in behandeling is. Dat maakt dat wij niet veel kunnen uitrichten richting clubs.”

(respondent uit veiligheidssector)

Tenslotte is er zoals gezegd een centrale kartrekker nodig om de afstemming en samenwerking te realiseren en alle acties van de verschillende betrokken ketenpartners te coördineren. Er is iemand nodig die de verschillende betrokken partijen regelmatig bij elkaar haalt en het grote geheel in de gaten houdt. Anders is het risico groot dat het thema ondermijning in de sport tussen wal en schip valt. In de vier gemeenten waar lokale werksessies zijn gehouden, is deze rol belegd vooralsnog belegd bij de beleidsmedewerkers sport en OOV van de gemeente, maar dit dient nog verder invulling te krijgen.

Schema 5.1 Schematische weergave van de rolverdeling (op hoofdlijnen) in de lokale aanpak van Ondermijning in de Sport

Instantie	Vergroten van bewustwording en awareness	Vergroten van kennis	Inzet op preventie	Opvolgen van signalen	Lokale coördinatie en regie
Gelderse Sport Federatie	x		x		
Sportbonden	x		x		
Verenigingsondersteuners, buurtsportcoaches	x		x	(x)	
Gemeenten – Sport	x		x		x
Gemeenten – OOV		x		(x)	x
Opsporingsinstanties: politie, OM, RIEC, FIOD e.d.		x	(x)	x	

Bovenstaand schema heeft betrekking op de samenwerking en rolverdeling die nodig is op lokaal niveau en die zich focust op de aanpak van criminele inmenging binnen sportverenigingen.

Ook op bovenlokaal / provinciaal niveau is afstemming, samenwerking en coördinatie nodig, met name bedoeld om te stimuleren dat op het thema op lokaal niveau (op effectieve wijze) wordt opgepakt. Op dit bovenlokaal/provinciaal niveau vraagt het in grote lijnen om betrokkenheid van de partijen die ook aansloten bij de reflectiesessie d.d. 10 december 2020. Meer informatie over de acties die van deze partijen worden gevraagd volgt in het volgende, afsluitende hoofdstuk.

6 Conclusies en advies voor vervolg

Waar liggen de belangrijkste ondermijningsrisico's in de Gelderse sportsector en welke rol kan de provincie op zich nemen om die risico's tegen te gaan?

In dit afsluitende hoofdstuk grijpen we terug op deze centrale onderzoeksvraag. In 6.1 trekken we conclusies door samenvattend en integraal antwoord te geven op de onderliggende onderzoeksvragen. In 6.2 blikken we vooruit door stil te staan bij de vraag welk vervolg op het uitgevoerde verkennende onderzoek passend zou zijn.

6.1 Samenvatting en conclusies

Hieronder volgt het integratieve antwoord op de zes onderzoeksvragen. Hierbij baseren we ons op alle input afkomstig uit circa 25 interviews met betrokkenen in de (Gelderse) sport- en veiligheidssector, een webenquête onder sportverenigingen, sporters en gemeenten, vier lokale werksessies, een reflectiebijeenkomst en documenten- en media-analyse.

1. Welke verschijningsvormen van ondermijning komen voor in de sport?

Ondermijning en criminele inmenging in de sport is een containerbegrip. Om te voorkomen dat appels met peren worden vergeleken concluderen we dat het cruciaal is om steeds weer te specificeren op welke verschijningsvorm wordt bedoeld. Grofweg vallen drie verschijningsvormen te onderscheiden:

- 1 Criminele/illegale handelingen door mensen met criminele antecedenten (bijv. drugsopslag op de club, verhandeling van doping, club als ontmoetingsplek voor criminele bende, grootschalig witwassen).
- 2 Actieve betrokkenheid van mensen met criminele antecedenten in de club: creëren van maatschappelijk goodwill.
- 3 Illegale handelingen door mensen zonder criminele antecedenten (bijv. zwarte sponsorbetalingen, 'enveloppencultuur', zwart betalen van uitjes en feesten, verkopen van wedstrijden).

2. Wat zijn de belangrijkste signalen die (kunnen) wijzen op criminele inmenging in de sport?

Op basis van de gesprekken, webenquête en literatuur identificeren we een hele lijst van signalen, met als belangrijkste / meest genoemde:

- 🕒 Aanwezigheid van louche/dubieuze sponsor of bestuurslid
- 🕒 Opvallend veel goede spelers (ex-profs vaak) in een club
- 🕒 Contante betalingen aan spelers
- 🕒 Clubs of teams die opvallend snel stijgen in niveau
- 🕒 (Te) luxe/dure uitjes, feesten en trainingskampen

- ③ Dure auto's die op ongebruikelijke tijden bij de club geparkeerd staan
- ③ Sportscholen die open blijven maar geen klandizie – en soms geen website – hebben
- ③ Jonge sporters met dure bezittingen

3. Wat zijn de belangrijkste ondermijningsrisico's in de Gelderse sportsector?

We identificeren vier groepen risicofactoren: factoren waarvan betrokkenen vermoeden of aannemen dat ze *kunnen* leiden tot criminele inmenging:

- ③ *Financiële instabiliteit*: vitale, financieel gezonde clubs zijn minder vatbaar voor criminele inmenging.
- ③ *Bestuurlijke instabiliteit*: bij clubs met veel bestuurlijke wisselingen en weinig interne controle kunnen criminele en illegale handelingen lang(er) onder de radar blijven.
- ③ *Een (verenigings)cultuur met eenzijdige nadruk op winnen en presteren*: dit kan ervoor zorgen dat alles (omkoping, aantrekken van nieuwe spelers met zwart geld enz.) geoorloofd is voor het hogere doel.
- ③ *Ongunstige sociaal-demografische context, normen en waarden in de directe omgeving*: sportclubs vormen doorgaans een afspiegeling van hun directe omgeving.

4. Wat voor gevolgen heeft de crisis(situatie) die is ontstaan door het coronavirus op de ondermijningsrisico's in de sportsector?

De coronacrisis heeft naar verwachting de nodige invloed op de bij deelvraag 3 genoemde risicofactor 'financiële instabiliteit'. Door de coronamaatregelen lopen sportverenigingen veel kantine- en sponsorinkomsten mis. Daardoor neemt de financiële druk op veel verenigingen toe, wat hen kwetsbaarder maakt voor criminele inmenging.

5. Welke belanghebbende partijen zijn betrokken bij of kunnen een rol spelen in de aanpak van ondermijning in de Gelderse sportsector?

In het verkennend onderzoek van DSP zijn tal van lokale en bovenlokale partijen vanuit zowel de sport- als veiligheidssector betrokken. De inschatting is dat dit de partijen zijn die met elkaar vorm moeten gaan geven aan de aanpak van ondermijning in de Gelderse sport; er worden geen partijen gemist. Vanuit de sportsector gaat het om: NOC*NSF, GSF, Programma Sport van Provincie Gelderland, Topsport Gelderland, enkele sportbonden en Afdeling Sport van verschillende gemeenten. Vanuit de veiligheidssector gaat het om: Politie, OM, FIOD, RIEC Oost-Nederland, Programma Weerbaarheid van Provincie Gelderland en Afdeling OOV van verschillende gemeenten.

6. Wat zijn – per partij – de mogelijkheden om de benoemde ondermijningsrisico's tegen te gaan en zich te wapenen tegen criminele invloeden?

Het is aan partijen in de sport- en veiligheidssector om gezamenlijk aan het thema criminele inmenging in de sport handen en voeten te geven, ieder met een eigen rol en focus. Uiteindelijk dient de aanpak

vooral, lokaal vorm te krijgen, want sportverenigingen vormen het aangrijpingspunt om stappen te maken in het aanpakken en voorkomen van criminele inmenging in de sport. Op lokaal niveau vraagt dit om een samenspel van:

- ③ *De gemeentelijke afdelingen Sport en OOV:* zij dienen partijen bij elkaar te brengen, de aanpak te coördineren, de spelregels vast te stellen en regie te voeren.
- ③ *Verenigingsondersteuners en buurtsportcoaches van sportbonden en lokale sportservicebureaus (GSF):* zij kunnen het bewustzijn en de awareness bij sportverenigingen vergroten door proactief het gesprek aan te gaan over het thema criminele inmenging; een op een met verenigingen en in informatiebijeenkomsten, cursussen en opleidingen e.d. Het verdient hierbij aanbeveling het thema breder en integraal in te bedden onder de meer aansprekende noemer sociale veiligheid of veilig sportklimaat, omdat veel clubs anders zullen denken dat het niet op hen van toepassing is.
- ③ *Verenigingsondersteuners en buurtsportcoaches van sportbonden en lokale sportservicebureaus (GSF):* zij spelen tevens een belangrijke rol in het ondersteunen van verenigingen in hun ontwikkeling naar vitale, toekomstbestendige, financieel gezonde en bestuurlijk goed georganiseerde clubs; dit vormt een belangrijke beschermende factor m.b.t. criminele inmenging.
- ③ *Lokale ketenpartners uit de veiligheidshoek (Politie, OM, RIEC, FIOD e.d.):* zij kunnen genoemde partijen in de sport op vlieghoogte brengen voor wat betreft het onderwerp ondermijning en criminele inmenging (kennisdeling v.w.b. signalen, risicofactoren en integriteitswaarborgen).
- ③ *Lokale ketenpartners uit de veiligheidshoek (Politie, OM, RIEC, FIOD e.d.):* zij zijn ook aan zet als het gaat om het opvolgen van signalen van criminele inmenging.
- ③ *Wijkagenten en/of vertrouwenscontactpersonen en/of verenigingsondersteuners:* zij kunnen een belangrijke rol spelen als eerste laagdrempelig aanspreekpunt als betrokkenen in een vereniging vermoedens of een 'niet pluis'-gevoel hebben. Voorwaarde is wel dat zij voldoende bekend zijn bij betrokkenen én over voldoende kennis over het thema beschikken.

Wat er in grote lijnen op lokaal niveau dient te gebeuren en wie daarbij aan zet zijn is op hoofdlijnen dus duidelijk. Maar ook wordt geconcludeerd dat deze ontwikkeling niet vanzelf gaat. Het thema heeft niet de hoogste prioriteit en het ontbreekt aan een gevoel van urgentie omdat de omvang van het probleem zich niet goed laat vangen. Bovendien is er geen natuurlijke probleemeigenaar, waardoor het thema blijft liggen. Om ervoor te zorgen dat er lokaal stappen gemaakt gaan worden dient een bovenlokale werkgroep het thema te agenderen bij gemeenten en andere partijen in de sport- en veiligheidssector en hen te stimuleren. Beoogde ketenpartners voor die bovenregionale werkgroep zijn: NOC*NSF, GSF, Topsport Gelderland, Politie, RIEC, FIOD, enkele (voorlopende) gemeenten, enkele (voorlopende) sportbonden (KNVB, Hippische Bond?) en de Provincie Gelderland.

7. Welke mogelijkheden heeft de provincie om partijen te ondersteunen in het vergroten van weerbaarheid en het tegengaan van criminele inmenging in de Gelderse sportsector?

Zoals gezegd is ondermijning en criminele inmenging in de sport landelijk gezien een onderbelicht thema. Er vinden de laatste jaren enkele onderzoeken rond het thema plaats, maar de provincie Gelderland onderscheidt zich door als eerste provincie in te zetten op de ontwikkeling en implementatie van een integrale aanpak. De experimenten met de lokale werksessies, die onderdeel uitmaakten van het verkennend onderzoek dat is uitgevoerd door DSP-groep, vormden in dat opzicht een mooie, leerzame en hoopgevende eerste stap. Het maakte duidelijk dat er lokaal allerlei kansen worden gezien en aangrijpingspunten liggen om met de aanpak en preventie van criminele inmenging in de sport aan de slag te gaan, maar ook dat de door DSP en de provincie geboden externe stimulans en ondersteuning nodig was om tot dat inzicht en een eerste stap te komen. In die zin heeft de provincie dus de rol van initiator en kartrekker op zich genomen. Door middel van de interviewronde, webenquête, werksessies en reflectiesessie heeft de provincie de onder deelvraag 5 genoemde ketenpartners enthousiast gemaakt voor het thema en betrokken bij de ambities. Dit vormt een mooie basis voor een vervolg, waarin het voor de hand ligt dat de provincie Gelderland de rol van coördinator en regiehouder van de bovenregionale werkgroep voortzet. Zie verder 6.2.

6.2 Hoe nu verder?

Het verkennend onderzoek heeft veel informatie opgeleverd én betekende in vier Gelderse gemeenten een eerste stap naar een integrale aanpak voor criminele inmenging in de sport. Dat vraagt om een vervolg. In deze slotparagraaf geven we daar enkele suggesties en aanbevelingen voor.

- 1 Geef een vervolg aan de vier lokale aanpakken, waarin geëxperimenteerd wordt met de aanpak van criminele inmenging in de sport. In de door DSP georganiseerde en begeleide werksessies zijn de mogelijkheden verkend en de contouren op hoofdlijnen bepaald. Nu is het tijd om hier nader invulling en uitvoering aan te gaan geven. Om daadwerkelijk stappen te maken en resultaat te boeken is het belangrijk om dat proces in de vier voorlopergemeenten te stimuleren en ondersteunen. Daarnaast is het cruciaal om deze experimenten goed te monitoren, zodat er lessen voor andere gemeenten en partijen uit te halen zijn.
- 2 Doe een hernieuwde poging voor een werksessie en mogelijk ook aanpak 'criminele inmenging in de paardensport in Gelderland'. Doel is om met betrokkenen uit de (gesloten) hippische wereld te verkennen waar mogelijkheden liggen om criminele praktijken een halt toe te roepen.
- 3 Breng genoemde bovenlokale werkgroep regelmatig samen. Door de ketenpartners hier een vaste rol in te geven worden zij optimaal in stelling gebracht en krijgt de onderlinge samenwerking en afstemming een podium. De partijen in de werkgroep kunnen de lokale experimenten ondersteunen

en daarmee naar een hoger plan tillen. Ook spelen zij een cruciale rol in onderstaande aanbevelingen.

- 4 Breng het thema, samen met de bovenlokale werkgroep, breder binnen de provincie onder de aandacht. Organiseer voorlichtingsbijeenkomsten en werksessies om ook bij andere gemeenten en partijen awareness te creëren. Gebruik het overkoepelende en minder beladen thema sociale veiligheid of veilig sportklimaat hierbij als haakje.
- 5 Vraag van gemeenten altijd deelname en betrokkenheid vanuit zowel de sport- als veiligheidskant, want het begint ermee dat die elkaar leren kennen en weten te vinden.
- 6 Zorg voor kennisdeling en gegevensuitwisseling tussen de partijen in de bovenlokale werkgroep. Dit kan zorgen voor meer zicht op de aard en omvang van de problematiek, voor meer urgentie en voor een effectievere samenwerking in de opvolging van signalen en casuïstiek.

Bijlage 1 – Betrokken partijen

Vanuit sportsector

Gelderse Sport Federatie (GSF)
NOC*NSF
Sportbonden: 6x
Gemeenten: 9x
Provincie Gelderland – programma Sport

Vanuit veiligheidssector

RIEC Oost-Nederland: 4x
Openbaar Ministerie: 2x
Politie
Belastingdienst/FIOD
Regionaal adviseur Ondernijning Gelderse regio
Gemeenten: 9x
Provincie Gelderland – programma Weerbaarheid

Overig

USBO
Omroep Gelderland, onderzoeksjournalistiek

DSP-groep BV
Van Diemenstraat 410
1013 CR Amsterdam
+31 (0)20 625 75 37

dsp@dsp-groep.nl
KvK 33176766
www.dsp-groep.nl

DSP-groep is een onafhankelijk bureau voor onderzoek, advies en management, gevestigd aan de IJ-oeveren in Amsterdam. Sinds de oprichting van het bureau in 1984 werken wij veelvuldig in opdracht van de overheid (ministeries, provincies en gemeenten), maar ook voor maatschappelijke organisaties op landelijk, regionaal of lokaal niveau. Het bureau bestaat uit 40 medewerkers en een groot aantal freelancers.

Dienstverlening

Onze inzet is vooral gericht op het ondersteunen van opdrachtgevers bij het aanpakken van complexe beleidsvraagstukken binnen de samenleving. We richten ons daarbij met name op de sociale, ruimtelijke of bestuurlijke kanten van zo'n vraagstuk. In dit kader kunnen we bijvoorbeeld een onderzoek doen, een registratie- of monitorsysteem ontwikkelen, een advies uitbrengen, een beleidsvisie voorbereiden, een plan toetsen of (tijdelijk) het management van een project of organisatie voeren.

Expertise

Onze focus richt zich met name op de sociale, ruimtelijke of bestuurlijke kanten van een vraagstuk. Wij hebben o.a. expertise op het gebied van transitie in het sociaal domein, kwetsbare groepen in de samenleving, openbare orde & veiligheid, wonen, jeugd, sport & cultuur.

Meer weten?

Neem vrijblijvend contact met ons op voor meer informatie of om een afspraak te maken. Bezoek onze website www.dsp-groep.nl voor onze projecten, publicaties en opdrachtgevers.